

Hunt Institute for Botanical Documentation
5th Floor, Hunt Library
Carnegie Mellon University
4909 Frew Street
Pittsburgh, PA 15213-3890
Contact: Library
Telephone: 412-268-2434
Email: huntinst@andrew.cmu.edu

The Hunt Institute is committed to making its collections accessible for research. We are pleased to offer this digitized version of an item from our Library.

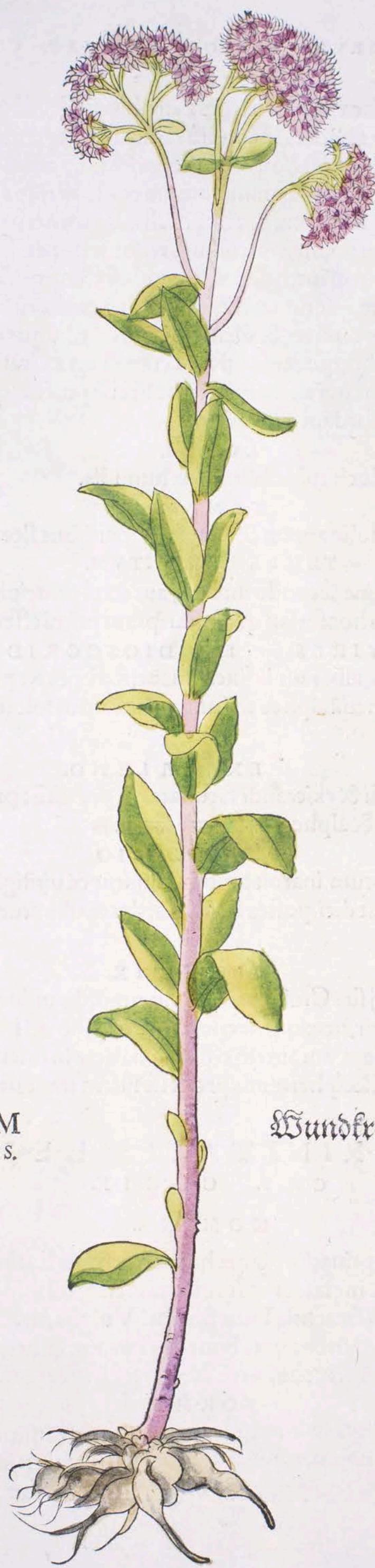
Usage guidelines

To the best of our knowledge, this item is in the public domain. We have provided this low-resolution, digitized version for research purposes. To inquire about publishing any images from this item, please contact the Institute.

About the Institute

The Hunt Institute for Botanical Documentation, a research division of Carnegie Mellon University, specializes in the history of botany and all aspects of plant science and serves the international scientific community through research and documentation. To this end, the Institute acquires and maintains authoritative collections of books, plant images, manuscripts, portraits and data files, and provides publications and other modes of information service. The Institute meets the reference needs of botanists, biologists, historians, conservationists, librarians, bibliographers and the public at large, especially those concerned with any aspect of the North American flora.

Hunt Institute was dedicated in 1961 as the Rachel McMasters Miller Hunt Botanical Library, an international center for bibliographical research and service in the interests of botany and horticulture, as well as a center for the study of all aspects of the history of the plant sciences. By 1971 the Library's activities had so diversified that the name was changed to Hunt Institute for Botanical Documentation. Growth in collections and research projects led to the establishment of four programmatic departments: Archives, Art, Bibliography and the Library.

TELEPHIVM
PURPURASCENS.

Wundkraut mennle.

C

FORMA.

Folijs & caule Portulacæ similis herba Telephium. Alas binas in singulis foliorum geniculis inherentes habet. Ramuli à radice seni septenue prodeunt, referti folijs cœruleis, crassis, glutinosis, carnosis; flores illi lutei, uel albi, uel purpurascentes: radix imæ, quod Dioscorides omisit, innumeris tuberibus scatet. Non est autem cur diuersum Telephiū hoc nomine ab ea herba, quam herbarij hodie Crassulam maiorem nominant, suspicemur, cum omnes reliquæ notæ à Dioscoride cōmemoratae, illi adamussim conueniant. Et solenne certè est Dioscoridi ut multas notas, in his potissimum herbis quæ ipse non uidit, atque adeo ex aliorū fide pingit, easq; maximè quidem necessarias omittat, & silentio transeat. Quibus etiā accedit locus natalis, & facultates Telephij, quæ eadem sunt cum ijs quæ Crassulæ maiori recentes herbarij adscribunt. Sunt qui alterum acetabulū esse putent, quorum sanè sentiam non admodum absurdam esse iudico.

LOCVS.

Nascitur inter uites, locis cultis & incultis humidis.

TEMPVS.

Vere statim profilit, Iulio autem & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTUM.

Telephiū exiccat ordine secundo intenso, aut certè principio tertij, nō tamen insigniter calida, uerum in hoc forsitan quispiam ipsum prīmū esse ordinis censeat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia senis horis illita, albas uiligines sanant; sed oportet postea hordeacea farina illinere locum. Quinetiā alphos tollunt cum aceto in sole inuncta. Sed ubi inaurerint, absterguntur.

D

EX GALENO.

Telephiū detergendi & exiccati facultate est præditū: proinde ad putrida ulceræ conuenit, & leucas & alphos cum aceto sanat.

EX PLINIO.

Illinitur lentigini, & cum inaruit teritur. Illinitur & uiligini, ternis ferè mensibus senis horis noctis aut diei, postea farina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus & fistulis.

APPENDIX.

Recentiores herbarij sua Crassula maiori in curandis uulneribus, & sistendo sanguinis profluvio utuntur, ut eandem esse cum Telephio uel hoc saltem nomine nemmo dubitare debeat. Magnam autem efficaciā habere in internis potissimum uulnibus & ulceribus, mirificeq; herniosis prodeesse ijdem tradunt.

DE TRINITATIS HERBA

CAP. CCCIX.

NOMINA.

Iouis flos.
Herba Trinitatis
unde dicta.
Iaceæ.

VO nomine priuatim planta hæc Græcis aut Latinis appellata sit medicis, ignorare me fateor. Constat tamen Violæ inodoræ genus esse, & mea quidem sententia Iouis florem. Vulgaris à triplici colore floris, herbam Trinitatis nominat. Sunt qui laceam, & herbam clauellatæ appellant. Germani Dreyfeltigeyt blumen / & Freyschamfraut vocant.

FORMA.

Herba hæc folio est initio rotundo, per ambitum serrato, processu temporis oblongiore, cauliculo triangulo, intus cauo, leuiter striato, ex interuallis geniculato, prodeuntibus ex alarum sinu pediculis longis, in quibus summatim eluent flores figura

HERBA TRI
NITATIS.

Freyshamkraut.

C figura & specie uiolarum purpurearū, superiore parte purpurei, in medio candidi, inferiori uero lutei, radijs quibusdam nigris distincti. Quibus decidentibus semina protuberant.

LOCVS.

Sua sponte in aruis interdum prouenit. In hortis tamen ut plurimum plantatur, speciosiorē nascitur.

TEMPVS.

Vere uiola hæc post purpuream emicat, & tota æstate floret.

TEMPERAMENTVM.

Herba in gustu lentorem quandam, atque modicam acrimoniam seū mordacitatem præ se fert, atque adeo à Symphyti temperamento non admodū abesse uidetur, id quod etiam ex facultatibus quas illi recentiores tribuunt facile deprehendit. Calida itaque & sicca est.

VIRÉS.

Quum acrimonię ratione incidendi uim quampiā habeat, ideo reciē recentiores asthmaticis, pulmonisq; phlegmonibus prodesse tradunt: collectū siquidem in thorace & pulmone pus expurgare potest. Hac ratione puerorum etiam comitalibus morbis auxilio esse solet. Ceterū non parum ad pruritū & scabiem confert, omniaq; cutis uitia emendat, idq; mediocris acrimoniæ & siccitatis ratione. Ulcera etiā, quia uiscositatem obtinet, glutinare potest.

DE TEVTLO CAP. CCCX

NOMINA.

D
Σεύτλορ unde
dictum.
Beta cur dicta.

EYTΛON, ἡ σεύτλορ Græcis, Beta Latinis appellatur. Germanis **Man-**
golt / oder Piessen. Σεύτλορ autem Græci ab impulsu nominarunt, etenim cultus ratione quadam incrementū capessit arboris, neque ulli hor-
tensium latitudo foliorū maior. Betæ nomen sibi adsciuīt, quoniam fi-
guram 6 literæ græcæ dum semine turget referre uidetur. Nam summitatem in ca-
cumine reflexam obtinet. Id quod testatū nobis reliquit Lucius Columella in suo
carmine de cultu hortorum ita canens:

Nomine tum graio, ceu litera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magistri,
Sicq; humo pingui ferratæ cuspidis iclu
Deprimitur folio uiridis pede candida Beta.

GENERA.

Candida Beta.

Eius à colore omnes duo genera faciunt, candidam & nigram. Candida alio no-
mine Sicula, ut Theophrastus libro octauo de historia plantarum, & Plinius libro
decimonono, capite octauo, memoriae prodiderunt, appellatur. Et nunc extrita li-
terā una ferè omnibus nostri seculi medicis Sicla nominatur. Germanicè weißer
Beta. Nigra Beta. **Mangolt**. Nigra ad atrum uidetur tendere colorem, & à Germanis **roter Man-**
golt uocatur.

FORUM.

Caulem habet striatū, bicubitalem, folium ferè Atriplicis, flores exiguos luteos,
semē in caulibus copiosum: radicē unicam in longum protensam, è cuius lateribus
aliæ, modò singulæ, modò binæ, nonnunquā ternæ fundunt, fibris multis refertæ.

LOCVS.

In hortis paſsim, & cultis locis nascuntur Betæ.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floribus & semine turgent,

TEMPERA-

BETA CAN
DIDA.

805

Weisser Mangolt.

YY

TEMPERAMENTVM.

A Nitrosa qualitate particeps est. Nigra tamen ad strictionis quippiam adiunctū habet, & magis in radice quam in alijs partibus. Symeon Seihī calidam & siccām esse in tertio ordine asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nigra Beta cum lente cocta aluum efficacius cohibet, multoq; magis radix. Candida aluo utilis est. Vtracq; uero propter nitrosam uim quam habet mali succi est. Vnde succus earum cum melle naribus inditus caput purgat. Auriū etiam doloribus auxiliatur. Decoctū radicum & foliorum, furfures & lentes deterget. Perniones fotu mitigat. Crudis folijs alphos nitro prius perfrictos, alopecias prurientes, atq; depascentia ulcera illini prodest. Cocta exanthematis, erysipelatis, & ambustis medetur.

EX GALENO.

Beta nitrosæ facultatis est particeps, qua tum extergit, tum digerit, & per nares purgat. Cæterum cocta nitrositatē omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduersiæ, leuiter discutientis. Porrò ad detergendū digerendumq; ualidior est Beta alba. Nam nigra adiunctū habet quippiā ad strictionis, & magis in radice quam alijs partibus. Betæ itaq; abstergorius inesse succus conspicitur, adeò ut aluum ad excretionem extimulet, & nonnunquā stomachū demordeat, præsertim ijs quibus ille sensilior obtigit; eoq; largius commansæ, stomachum infestat. Huius ceu aliorum oleorum, exigua est alimonia. Iecoris obstructionibus, quam Malua, aptius accōmodatur, magis autem ubi cum Sinapi estur, aut aceto. Lienosos item similiter manducata, mirificè iuuat.

EX PLINIO.

B Nec Beta sine remedio est utracq;. Siue candidæ, siue nigræ radix recens & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentū morsus efficax esse dicitur. Candida Beta cocta, & cum Allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ, pruriginē tollunt, atq; in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines, item sonitum aurium sedat, infusus ijs. Ciet urinā. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium iictus ualet, sed huius radici duntaxat expressus. Ipsa uero decocta, pernionibus occurrit. Albe succus epiphoras sedat, fronte illita. Aluminis paucō admixto, ignem sacrum. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum cocta. Eadem contra ulcera quæ serpunt. Illinitur & alopecijs cruda. Et ulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus, caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, ut uentrem molliat. Validius cocta, fluctuationes stomachi sistit & uentris.

EX SYMEOENE SETHI.

Eius succus mediocriter abstergit. Hic etiam uentrem ad effluxū proritat, & stomachum aliquando uellicat, eorum præsertim qui hunc ualde sensilem obtinent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimū comedatur. Exiguum est eius alimentū, sicut cæterorū olerum. Utulis uero est ad iecoris obstrunctiones cum aceto comesta. Parī modo si edatur, & lienis obstrunctionib. bonum fit medicamentum. Constat autem Beta ex contrarijs facultatibus. Succus enim eius calidus est, uentrem constringit, & sitim affert. Eius uero corpus craßarum partium,

flatuosum, concoctu difficile & frigidum, uentremq; sistit,

maxime si aqua in qua coctum est, subin-

de abiicitur.

DE TINCTORIO FLORE

809

A

CAP. CCCXI.

NOMINA.

N herba hæc ueteribus cognita fuerit nondum compertū habemus: quapropter ad germanicam alludentes appellationē, Tinctoriū florem interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus. Germani Gilb oder Streich oder Herbblumen/ quod florū illius in tingendis libris & alijs quibusdam usus sit, nuncupant. Sunt qui Acterpfrimmen uocant.

FORMA.

Genistæ non admodū dissimilis est hæc herba: ramos enim herbaceos, utilla habet, ac scabros, folia tamen paulò longiora & latiora, ad Hyssopi ferè formam accedentia, florem luteum, Piso similem, semen in siliquis Lenticulæ haud absimile, radicem planè ligneam.

LOCVS.

Prouenit locis altis, incultis & aridis, atque pratis nonnullis.

TEMPVS.

Floret Iunio & Julio mensibus, atque deinceps semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara est, haud aliter quam Genista, ut calefacere illam & siccare in altero ordine sit euidentissimum.

VIRÆS.

Vt forma & temperamento Genistæ similis est, sic etiam facultatibus haud dubie eidem respondet. Has igitur suo loco reperies.

B

DE TORDYLO CAP. CCCXII

NOMINA.

ΟΡΔΥΛΟΝ, ἡ τορδύλων, ἡ σέσελι κρητικὸς Græcis: Tordylon & Tordylion, & Seseli Creticū Latinis, Paulus Gordylion appellat. Germanis Beerwurz dicitur, ut suprà in capite de Dauco quoque diximus. Nam cum Dauci semen hirsutum sit, utcunq; cætera respondeant, hoc uero minime, non est cur Daicum esse credamus.

Seseli Creticum.

FORMA.

Fruticosa est herbula, semen habens rotundū, geminatum, clypeo simile, subaccre & odoratum. Quæ sanè omnes notæ huic herbæ, quæ à Germanis Beerwurz dicitur, respondent, ut eius pictura, quam in capite de Dauco reperies, abundè docet. Hanc autem propter radicum similitudinē inter Daucorum effigies habere locum uoluimus.

LOCVS.

Nascitur in Amano Ciliciæ monte. In multis etiam Germaniæ nostræ locis copiosissime prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calfacit & exiccat, ut ex facultatibus eius abundè colligere licet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potum eius semen contra urinæ difficultatē, & ducendis mensibus prodest. Sucus uero caulis seminisq; adhuc uirentis trium obolorum pondere haustus decem diebus in passo, nephriticos sanat. Efficax etiam radix: cum melle siquidem lincta, quæ in thorace sunt educit.

C

Gordylon alij Seseli appellant, urinæ & mensibus ducendis habile. Radix ipsius ex melle lincta, quæ in thorace hærent, educit.

EX PLINIO.

Combusta potu ciet menses, & pectoris excretiones; efficaciore etiamnum radice. Succus eius ternis obolis haustus renes sanat. Additur radix eius & in malagmata.

DE TITHYMALIS ▶ CAP. CCCXIII ▶

NOMINA.

Lactaria herba
cur nominata.

Lactuca caprina
quare uocata.

ΙΘΥΜΑΛΟΣ, ἡ πίθυμαλος Græcis, Lactaria herba, & Lactuca caprina aut marina Latinis, barbaris & officinis Esula, Germanis Wolffsmilch dicitur. Lactariæ autem herbam cōmuni appellatione, ob cōmune omnibus lac, uniuersum hoc genus uocauerunt. Lactucam uero ob eandem causam, quia scilicet ex hac herba haud secus atq; ex Lactuca secta lac fluit, Caprinam, quod capræ Tithymalis uescantur.

GENERA.

Septem sunt, Diſcoride & alijs ueteribus testibus, Tithymalorum genera. Primus Characias, id est, uallaris dicitur, quod uallis septisq; muniendis idoneus sit. Secundus Myrsinites, à Myrtifoliorū figura: aut à nucibus, quibus similiē fert fructum, Caryites nominatur. Hunc fructum sunt qui Nucem uomicam, Germanis Paralius. Kronaglin uocatam, esse putent. Tertius Paralius, id est, marinus, quod in mari timis nascatur, appellatur. Quartus Helioscopius, hoc est, solisequus, quia eius forma ad solis cursum circumagit, nominat: germanicè Sonnenwende Wolffsmilch uocari potest. Alijs nominatur groſs Wolffsmilch. Quintus Cyparissias à Cypressi similitudine nuncupatur. Germanicè cypressene Wolffsmilch nominari potest. Sextus Dendrodes, à ramorū copia dicitur. Septimus Platypyllos, id est, latifolius, à latitudine foliorū nominatur. Germanicè breyblettete Wolffsmilch/ alij groſs Teuffelsmilch uocant. Nos ex ijs generibus tria tantum depicta damus, quod reliqua uidere nondum nobis licuerit. Proferent forte alij longè plura.

FORUMA.

Nos ea tantum genera quorum picturas exhibemus, omissis alijs, describemus. Helioscopius. Helioscopius itaque Portulacæ similia folia obtinet, tenuiora tamen atque rotundiora. Ramos autem à radice prodeentes quatuor aut quinque mittit, dodrantales, tenues & rubentes, copioso lactis liquore plenos. Caput huic est Anetho simile, & semen ueluti in capitulis inclusum. Circumagit huius coma cum sole, unde & Cyparissias. Helioscopij nomen accepit. Cyparissias caulem emitit dodrantalem, aut maiorem, subrubrum, ex quo germinant folia pini similitudine, teneriora tamen actenuiora. Et in uniuersum pino nuper natæ similis est, unde & nomen traxit. Abundat hæc etiam succo candido Platypyllos Verbasco similis est, longiora & reliquis folia habet.

LOCVS.

Helioscopius in ruderibus potissimum, & circa oppida nascitur. Cyparissias in campestribus frequentissimus occurrit. Platypyllos uero in sylvis.

TEMPVS.

Semē Tithymalorū autumno legitur, succus uero incipiente pomorū lanugine.

TEMPERAMENTVM.

Vincentem habent acrem cālidamq; facultatē, inest uero & amaritas. Ex quarto itaque calefacentium sunt ordine, & ualenter desiccant.

VIRSES.

811

TITHYMALVS
HELIOSCOPIVS.

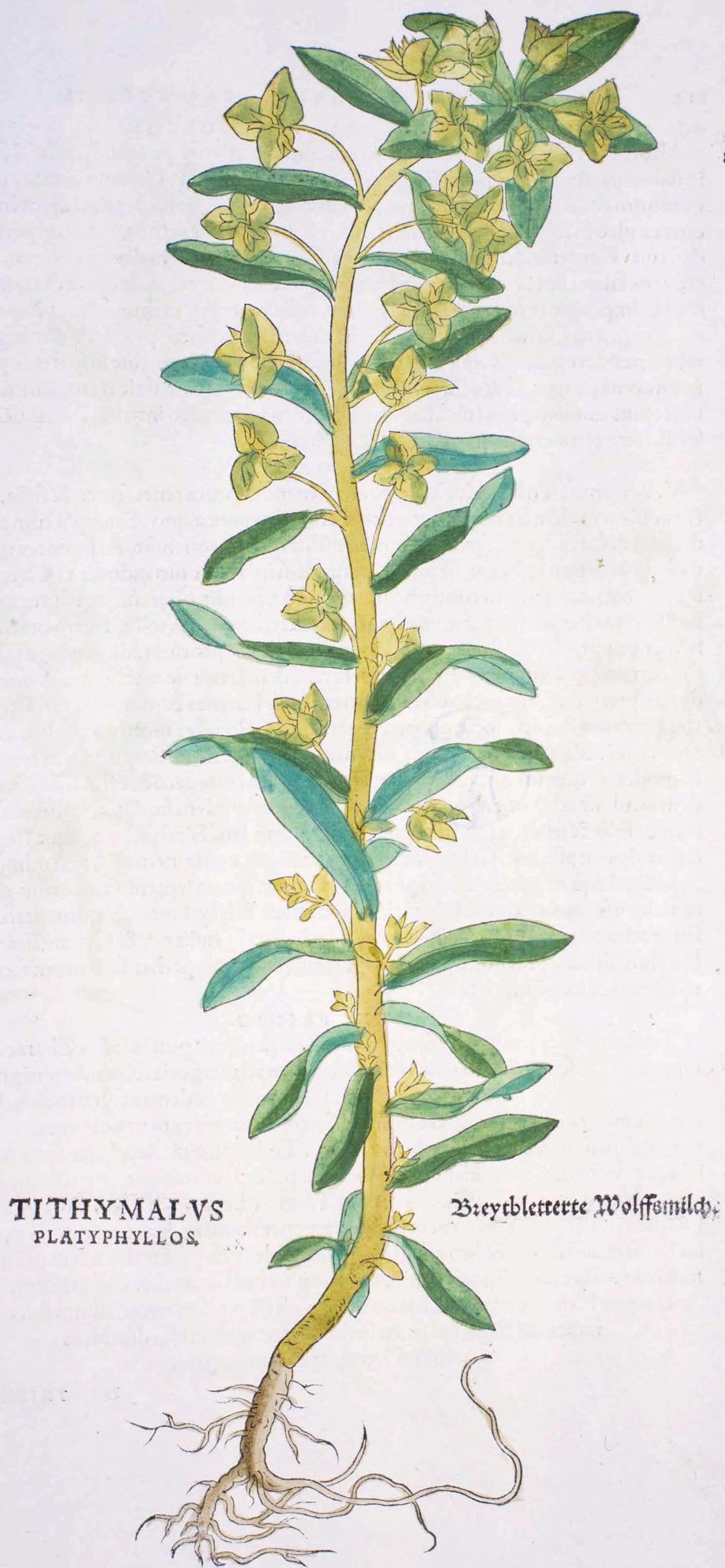
Sonnenwendede Wolffsmilch.

YY 4

TITHYMALVS
CYPARISSIAS.

Cypressene Wolffsmilch.

TITHYMALVS
PLATYPHYLLOS.

Breytblättrte Wolfsmilch;

VIRES. EX DIOSCORIDE.

CVim habet Characiæ liquor lacteus aluum per inferna purgandi, pituitā & bilēm ducens, duorum obolorū pondere ex posca sumptus. Cum melicrato autem uomitum cit. Appetente uindemia lacteus colligitur liquor. Depilat liquor hic recens ex oleo in sole inunctus, renascentesq; flauos & exiles efficit, tandemq; omnes destruit. Cauernis dentium inditur, leuatq; doiores : sed cera dentes oblinendi, ne effluens fauces aut linguam uitiet. Idem inunctus myrmecias, acrochordonas, thymos & impetigines tollit. Valet etiam aduersus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrenas, fistulasq;. Semen & folia eadem lacteo succo præstant, dimidij acetabuli pondere pota. Radix drachmæ pondere cum hydromelite insparsa & pota, per inferna purgat. Decocta cum aceto, colluto ore, dentiū dolori auxiliatur. Helioscopius eandem priori uim habet, non tamen usque adeo intentā. Nec diuersam facultatem obtinent Cyparissias & Platiphylos.

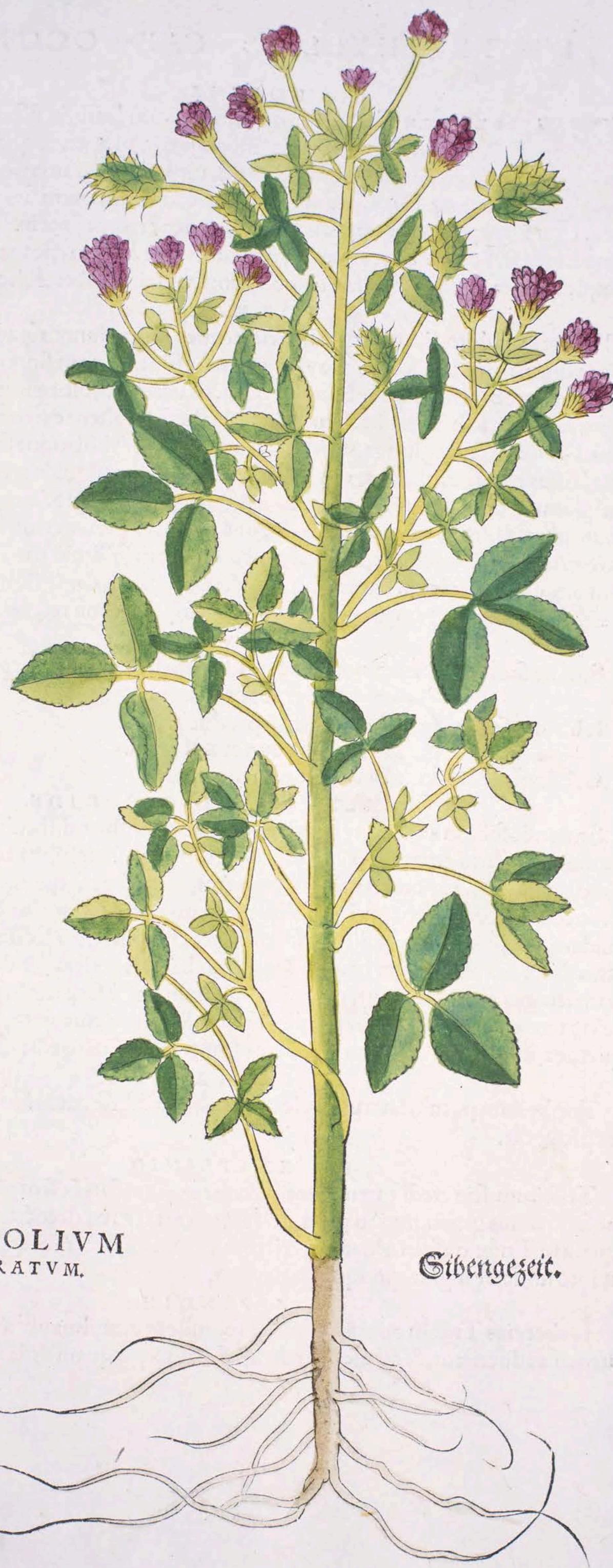
EX GALENO.

Validissimus Tithymalorū liquor est. Secundū locum tenet semen & folia. Sed & radix earundem facultatum particeps est, sed non ex æquo. Sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentiū sanat, maximè quī illis erosis proueniūt. At liquores ut qui ualentiorē uim habeant, in foramina quidem ipsa dentium induntur. Cæterum si aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, ulcerantq;: quapropter foris illis cera circunlinitur. Sic pilos quoque succus inunctus tollit. Porrò quum uehementior sit, oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandem prorsus radices pilorum adustæ corrumpent, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergentq; lichenas & pforas, quia scilicet abstergendi illis facultas inest, propter amaritudinē. Præterea ulcerum phagedænica, **D**anthracode & gangrænode, quia ualenter calefaciunt & abstergunt, si in tempore & moderate quis utatur, iuuare poterunt. Verumenimvero & fistularū callos, eadem facultate admunt. Porrò hæc omnia genere quidem similiter, imbecillius tam & folia & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos uti assolent. Celerrimè nanque ab illis in uertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Cæterum quum septem sint eorum genera, ualentissimus est quem Characiam nominant, & Myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris: deinceps qui Verbasco ad similis est, & Cyparissias: post Paralius, denique Helioscopius. Proportione uero comprehensæ illorum facultatis & cinis & lixiuim erit.

EX PLINIO.

Tradunt toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis Characiæ excepterit. Est & semen in usu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radicis decoctæ in uino aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibuntq; eum ut purgent uomitiones, & aluo soluta, alias stomacho inutilem. Trahit pituitā sale adiecto in potu, bilēm aphronitro. Si per aluū purgarilibeat, in posca: si uomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis constat. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces urit leniter. Est enim tam feruentis naturæ, ut per se extrà corpori impositū, pustulas igniū modo faciat, & pro caustico in usu sit. Helioscopius trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo. Cæteri usus qui Characiæ. Cyparissiae eadem uis quæ Helioscopio aut Characiæ. Platiphylos pisces necat, aluum soluit, radice uel folijs, uel succo in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas.

DE TRIPHYL-

TRIFOLIUM
ODORATVM.

Sibengezeit.

NOMINA.

*Trifolium odora
tum cur dictum.*

ΤΡΙΦΥΛΛΟΝ Græcis, Trifolium odoratū Latinis, officinis simpliciter Trifoliū dicitur. Germanis Sibengezeit propterea quod singulis diebus septies odorē suum habeat, & toties etiam amittat, quandiu in horo creuerit. Decerptum enim & exiccatum, odorem suum perpetuō retinet. Qui certè pluviosa temporis constitutione ac tempestate instantे multò uehementior est, sic sanè ut totas ædes, in quibus hæc herba reposita est, odore suo compleat. Potest etiam appellari cōmodissimè wolrichender Klee.

FORUM A.

Frutex est cubito altior, uirgas habens tenues, nigris, iunceisq; adnascentijs multis præditas, in quibus folia Loto arbori similia sunt, terna in singulis germinacionibus. His recens enatis odor Rutę inest, auctis uero iam, bituminis. Florem emitit purpureum, semen modicè latum & subhirsutū, ex altero extremo apicem obtinens. Radix illi tenuis, longa, ualida. Ex qua quidem delinatione satis constat herbam, cuius picturam damus, esse Trifolium odoratum: siquidem cubito altior est, caules tenues obtinens, unde ramusculi multi nigricantes quodammodo, ac iuncei oriuntur, qui singuli terna folia producunt odorata. Flores etiam habet in purpureo cœruleos. Semen quoq; Milio haud dissimile in folliculis modicè latis, pilosis, & in summitate aculeum habentibus, profert. Radicem deniq; longam, candidam ac ualidam habet, ut prorsus nihil sit quod descriptioni non respondeat.

LOCVS.

Sponte sua in Germania non prouenit. Satum uero nulla difficultate prodit.

TEMPVS.

D Iulio mense floret, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est & siccum in tertio ordine.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Semen & folia in aqua pota lateris dolore laborantibus, difficultati urinæ, comitialibus, incipienti aquæ inter cutem, uuluæq; strangulationibus auxiliantur. Menes etiam ducunt. Oportet autem seminis tres, foliorū uero quatuor drachmas dare. Succurrunt & uenenatorū morsibus folia trita cum oxymelite & pota. Referunt quidam, si totius fruticis, radicis & foliorū decocto foueantur facti ex serpentiū mortibus dolores, eos mitigari. Si uero alius ulcus habens eodem illo decocto quo quispiam sanatus fuerit foueatur, eadem sentit quæ morsi à serpentibus. Dant quidam etiā in tertianis bibenda folia eius tria, aut totidē semina cum uino, in quartanis autem quatuor, ueluti quæ circuitus soluere possunt. Misceū uero eius radix & antidotis.

EX GALENO.

Triphyllo potum laterum dolores ab obstructione natos iuuat, urinā & menes prouocat.

EX PLINIO.

Trifolium scio credi præualere contra serpentiū ictus & scorponū, ex uino aut posca, seminis granis uiginti potis, uel folijs, & tota herba decocta, serpentesq; nunquam in Trifolio aspici. Præterea celebratis autoribus cōtra omnia uenena pro antidoto sufficere uigintiquinque grana eius.

APPENDIX.

Debet eius Trifoliū odorati usus esse subinde in omnibus officinis, quod mirifice uenenis aduersetur, & ad ulceræ malefica sananda per quam utile sit.

DE TRIFOLIO

819

TRIFOLIUM PRATEN
SE ALBUM

Weiß Wysentlee.

22 2

DE TRIFOLIO PRATENSI

CAP. CCCXV.

NOMINA.

ΡΙΦΥΛΛΟΝ γραπτοφύλλον γραπτόφυλλον Græcis, Trifolium pratense Latinis dicitur. Officinæ latinum nomen retinuerunt, & simpliciter Trifolium vocant. Utendum uero illis esset odorato Trifolio, quemadmodum altero abhinc capite diximus. Germanis Wysenlee nominatur.

GENERA.

Tria genera prætentis Trifolijs.

Purpureum.

Candidum.

Luteum.

Tria apud nos passim in pratis prouenientia Trifolijs inueniuntur fastigia, quorum primum à floribus purpureis, Trifoliū pratense purpureū, germanicè braun Wysenlee/ alterum itidem à floribus suis candidis, Trifoliū pratense candidum, germanicè weiß Wysenlee/ & tertium luteum, germanicè geel Wysenlee appellauimus. Quod ad folia ipsa attinet, non admodum differunt: quodus enim horum generum tribus constat folijs, quæ in primo sunt latiora & herbacea, in secundo autem longiora & angustiora, magisq; pallescentia candicantiāue. In tertio sunt minora & rotunda, atque ad Fœnigræci folia accendentia. Sunt qui hoc genus Lagopum esse putent. Sed de Lagopo suo diximus loco.

FORMA.

Caulem rotundū, cubitalem obtinent, ramos exiles, folia per interualla tria: flores in summo aut purpureos, aut candidos, aut luteos; radicē longam & lignosam.

LOCVS.

Scatent ijs prata omnia, unde etiam nomen nacta.

TEMPVS.

D Florent Maio & Iunio mensibüs.

TEMPERAMENTUM.

Ad strictorię cuiusdam qualitatis sensum in gustu pre se ferunt, non tamen multum admodum, ut nihilominus sint tenuium partium & exiccatoria, quandoquidem etiam exigua quasi acrimonía prædicta uideantur.

VIRSES.

Haud dubiè mediocriter concoquendi & exicandi uim possident, ut non temere quidam ex recentioribus herbarijs tradant, Trifolia hæc albo muliebri profluvio mirificè conferre. Eadem etiam inflammationibus imposita, eas cōcoquunt, & ad maturationem perducunt.

DE TRAGOPOGONE CAP. CCCXVI

NOMINA.

Hircibarba.

PAROPORTON, Παροπόρτον Græcis nominatur, Latinis Hirci barba, & Coima; officinæ ignota est herba. Germanis Bocksbart & Gauchbrot dicitur. Hieronymus herbarius Braunschweigensis magno errore hypocisthida in hacherba nasci putauit. Sic autē eam Græci uocarunt, quod à calyce eius promissæ pendeant barbæ, uel rectius quod lutei illius flores in uolucres barbulas euaneant.

FORMA.

Caulem habet exiguum, longum tamen, & bicubitalem interdum, geniculatum, folia Croco similia, radicem longam & dulcem, supra caulem calycem magnum, & in eius summo semen nigrū, florem luteum, qui in canescentes barbulas fatiscit. Hæc etiam cum carpitur lacte manat.

LOCVS.

Sua sponte in pratis nascitur.

TEMPVS.

TRAGOPOGON

Bocksbart.

zz 3

822

PLANTARVM HISTORIAE CAP. CCCXVI.

C

TEMPVS.

Maio & Junio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedo quæ in radice ac tota ferè planta appetet, satis monstrat eam esse caliditatem tepida præditam, & modicè humidam.

VIRSES EX DIOSCORIDE.

Herba & cruda & cocta edendo est.

APPENDIX.

Ex recentiorum traditione, & temperamenti ratione, æstuanti stomacho utilis est herba, thoracis & iecoris uitijs, renum item & uesicæ malis. Succus eiusdem mirificè laterum doloribus auxiliatur.

DE TYPHA CAP. CCCXVII.

NOMINA.

Υφη Græcis, Typha Latinis, officinis inusitata. Germanis Moß/ oder Narrenkorb dicitur. A nonnullis Knospen vnd Ließen.

FORMA.

Foliū profert Cyperidi simile, caulem lœuem, enodem, cuius in summo capite flos obducitur densus, euadens in pappum seu lanuginem. Quæ descrip̄tio huic plantæ sic quadrat, ut nulla sit nota quæ reclamet. Folio siquidem Cyperidis erumpit, caule alto, lœui, plano, enodi, cuius cacumen densa florū congerie stipatur, & ueluti spissa cingitur lanagine, quæ in pappos tandem euaneſcit.

LOCVS.

D Gignitur in palustribus & stagnantibus aquis.

TEMPVS.

Iulio mense caulis lanosa floccorū densitate obducitur, Augusto autem in pappos abit, & euaneſcit.

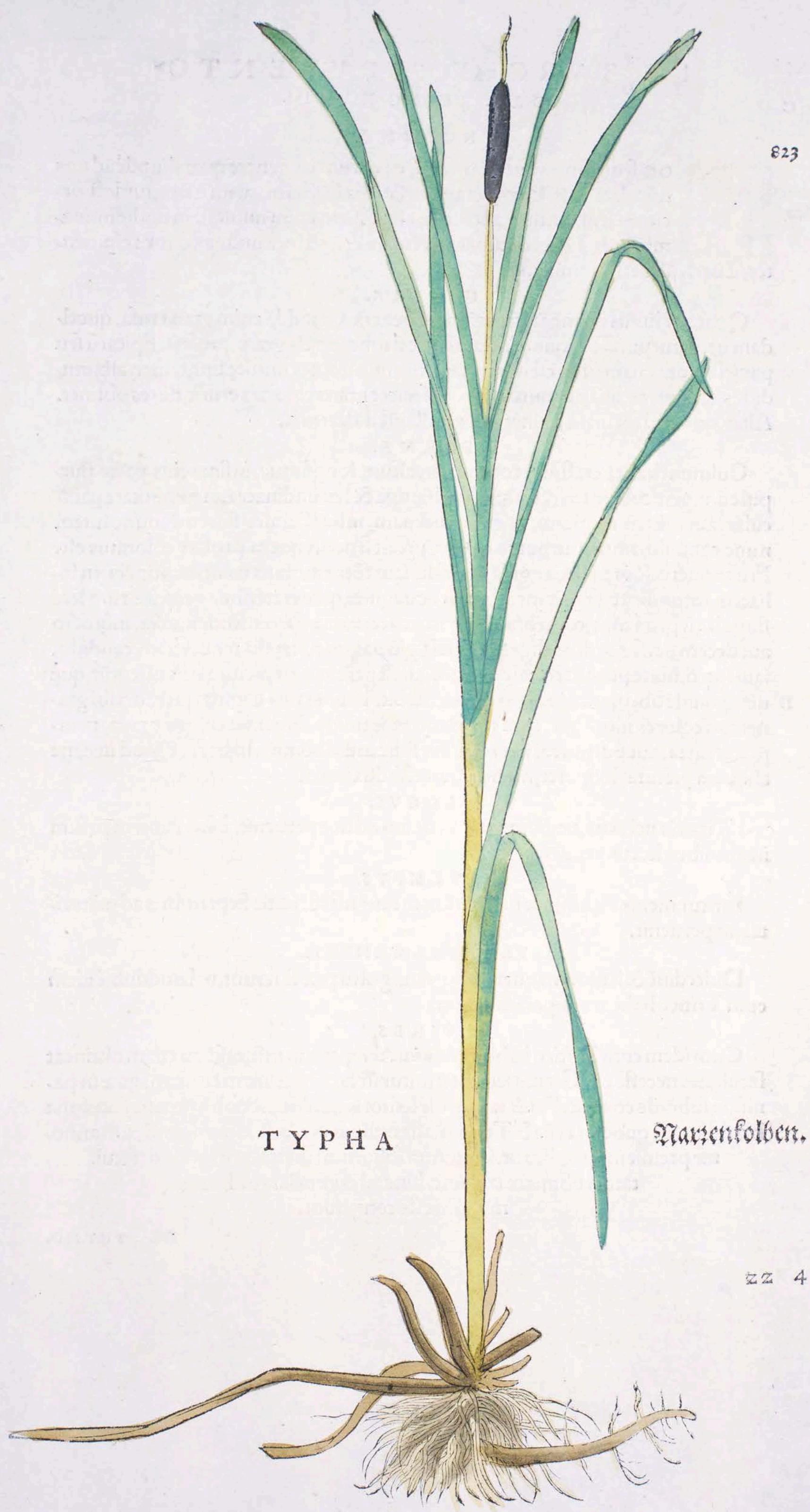
TEMPERAMENTVM.

Quantum ex uiribus eiusdem colligi potest, non euidenter, potissimum eius flos, calefacit & refrigerat, modiceq; abstergit, atque adeo exiccat. Quum enim ambustis medeatur, & ambusta, Paulo libro quarto, capite undecimo teste, medicamenta quæ mediocriter citra insignem caliditatem aut frigiditatem abstergunt, requirant, sequitur hoc quale diximus temperamentum obtainere.

VIRSES EX DIOSCORIDE.

Flos eius cum suillo adipe uetusto eloto exceptus ambustis medetur.

DE TVRCICO

NOMINA.

Turcicū frumentum cur dictum.

OC frumentum, ut alia multa, ex eorum est genere quæ aliundè ad nos translata sunt. E Græcia autem & Asia in Germaniam uenit, unde Turcicum frumentum appellatū est: Asiam enim uniuersam hodie immannissimus Turca occupat. Germani etiā ad loca unde assertur respicienes, *Türkisch Korn* nominant.

GENERA.

Quatuor huius frumenti reperiuntur genera. Quoddā enim grana rufa, quod dam uerò purpurea, aliquod lutea, aliquod subcandida grana profert. Spicarū seu panicularum etiam in ijs est diuersitas: et si enim omnes muticē sint, tamen alia candidos, alia luteos, alia purpureos, prout scilicet grana colorata erunt, flores obtinet. Alias, quod ad formam attinet, in ijs nulla est differentia.

FORMA.

Culmum habet crassum, rotundum, altum longūmue, infima eius parte purpureum, geniculis intersectum: folia oblonga & harundinacea, in summitate paniculas, aut spicam muticam, & granis uacuam, instar Secales florentē, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout fructus quem profert coloratus est. Fructū uerò & grana triangula, diuersis iam cōmemoratis coloribus tincta, in foliaceis, rotundis ac crassis membranis ac uaginis, quæ è lateribus geniculorum ferè singulorū prodeunt, contenta obtinent, coaceruata ac penitissimè iuncta, inq̄ octo aut decem uersus ordine digesta. E fastigio uaginarū capilli tenues, iam candido, iam luteo, nunc purpureo colore maculati dependent, ut pictura satis ostendit, que D unica quidē tibi omnia genera repræsentabit. Hæc in una uagina quatuor tibi granorum colores monstrat, cum tamen quævis unius duntaxat coloris grana, nempe aut lutea, aut purpurea, aut rufa, aut subcandida omnia habeat. Quod nos, ne aliquem pictura deciperet, monendum esse duximus.

LOCVS.

E Græcia uel Asia, ut dictum est, primū ad nos peruenit. Nunc autem passim in omnibus hortis prouenit.

TEMPVS.

Seritur mense Aprili, nec nisi sub finem Augusti & initia Septembris ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTUM.

Dulcedinē & lentorem quendam grana gustu præ se ferunt, ut haud dubie idem cum Tritico habeat temperamentum.

VIRSES.

Cum idem cum Tritico habere uideatur temperamentū, easdem etiam obtineat facultates necesse est. Grana itaque teruntur in candidissimam farinam, quæ in panificia subinde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddam & obstruentis naturę habet. Hinc est quod in Asia & Turcia illius nullum in cibo usum esse, nisi cum ann næ premit inopia, dicunt. Cæterum foliorum succum refrigerandi facultatem obtinere tradunt, hinc ad erysipelata utilem admodum esse coniūcunt.

DE THYMO.

TVRCICVM
FRVMENTVM.
Türckisch korn.

C

NOMINA.

*Serpyllum Romanum.**Thymus undatus,*

TYMOΣ Græcis, Thymus Latinis, herbarijs uulgaribus Serpyllū Romanum, hauddubie ab odore quem cum Serpylo cōmunem habet, dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanis Thymus & Römischer quendel uocatur. Thymus autem Græcis ab excitando, quod θυμός dicunt, nomen inuenit. Nonnullis potius hoc placet etymum, ut Thymos quasi thyæmos, hoc est, sanguinem impellens dicatur.

FORMA.

Thymus surculosus frutex est, minutis multis & angustis folijs circundatus, in summo capitula floribus purpureis referta habens. Ex qua sanè deliniatione omnibus conspicuū fit, herbam cuius picturam damus esse Thymum. Dodrantalis enim & surculosus frutex est, folijs exiguis, flosculis ex purpura candidantibus, suauissimi odoris, capitella specie complicatarū formicarum, radice lignosa, enascentias uirides multas obtinente, quibus in terra radicatur.

LOCVS.

Nascitur petrosis & tenuibus locis: neque enim locum pinguem, necq; stercoreum, sed apricum desiderat. Nunc in hortis multis Germaniae prouenit.

TEMPVS.

Floret serò, quod Theophrastus etiam libro sexto de historia plantarū, capite secundo testatur, circa Solstitia, cum & apes decerpunt, & auguriū mellis est.

TEMPERAMENTVM.

Thymus uehementer calefacit. Itaque in calefaciendo & exiccando in tertio ordine statuendus est.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potus cum sale & acetō, pituitā per aluum ducit. Decoctū eius cum melle orthopnoicis & asthmaticis prodest. Lumbricos uentris, menses, fetus & secundas pellit. Vrinam ciet. Mixtus melle in eclegmate, excreabilia efficit thoracis uitia. Recentia cœdemata cum acetō illitus discutit. Sanguinis grumos dissoluit. Thymos & uerrucas pensiles tollit. Ischiadicis cum uino & polenta impositus auxiliatur. Hebetibus oculis in cibo sumptus opitulatur. Utile etiā pro condimento in sanitatis usu.

EX GALENO.

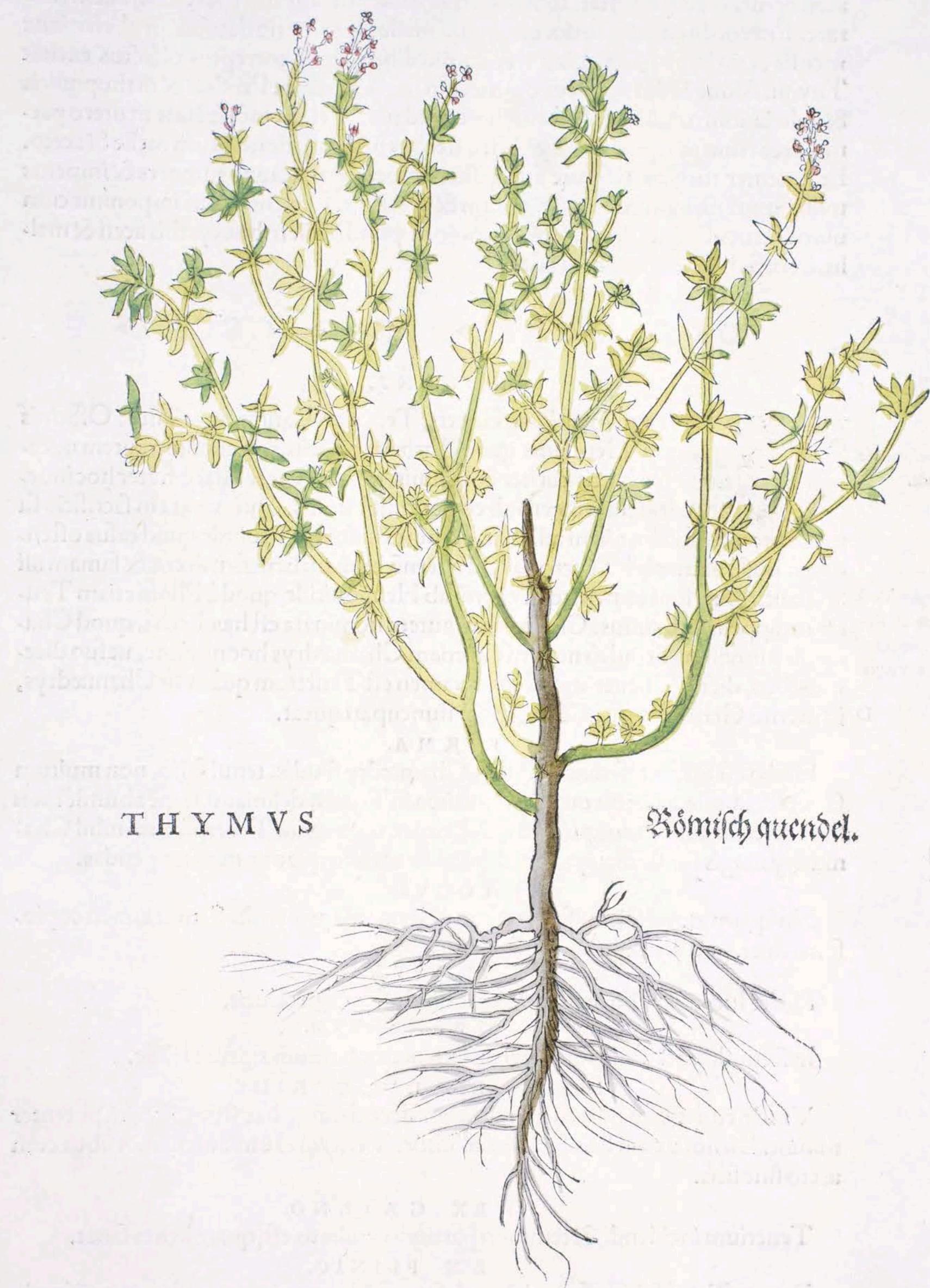
Thymus incidit, & calefacit manifeste: ob id & urinā & menses prouocat, foetum euellit, & uiscera potus expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

EX AETIO.

Hæc experimentis de Thymo comperta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim reliquosq; humores atq; acrem saniem euacuat. Facit & ad uescicæ malia. Ventre inflatis, ubi intumescere coeperint, drachmā unam dato ieiuno cum cochleari aquæ mulsa. Ad lumborū coxendicumq; dolorem, laterisq; & thoracis, ac hypochondriorū suspensiones, ac inflationes, pondere trium drachmarū cum oxymelite temperato, mensura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melanochœdias, & mente turbatis, timoreq; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis & ante cœnam aduersus lippitudinē, & uehementem oculorum dolorē. Praeterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes, iejunis trium drachmarum pondere exhibeatur.

EX PLINIO.

Oculorū claritati multum conferre existimatur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tufsi eclegmate faciles excretiones facere cum acetō & sale. Sanguinē concrescere non patitur è melle. Longas faucium destillationes extrà illita cum Sianpi,

THYMVS

Römisches quendel.

C napi, extenuat; item stomachi & uentris uitia. Modicè tamen utendum est, quoniā excalfacit, quamuis sisstat aluum; quæ si exulcerata sit, denarij pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis & melancholicis. Datur & comitalibus, quos correptos olfactus excitat Thymi, Aiunt & dormire eos oportere in molli Thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumq; mensibus retardatis. Vel, si emortui sint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Viris uero contra inflationes, cum melle & aceto. Et si uenter turgeat, testesue aut uescæ dolor exigat. Euino tumores & impetus tollit impositū. Item cum aceto, callum & uerrucas. Coxendicibus imponitur cum uino. Articularibus morbis trium obolorū pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in fastidio, tritum cum sale.

DE TEVCRIOP CAP. CCCXX

NOMINA.

Teucrium unde
dictum.

Teucrium hoc di-
uersum ab He-
mionitide, quod
multi non obser-
uant.

D ut merito Germanis gross Bathengel nuncupari queat.

FORMA.

Herba est uirgæ referens effigiem, Chamædry similis, tenui folio, non multum Ciceri dissimile. Hæc quanquā breuissima sit Teucrī deliniatio, tamē abundemōn strat herbam hanc, cuius picturā exhibemus, esse uerum Teucrī, cum nihil Cha- mædry magis simile dici queat, si diligenter utriusq; plantæ notas expendas.

LOCVS.

Nusquam, quod sciam, sponte sua in Germania prouenit. Satum tamen copiose nascitur. In Cilicia plurimum habetur.

TEMPUS.

Floret Iunio & Julio mensibus, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTUM.

In secundo excalfacentium, tertio autem exiccantium existit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Viride cum posca potum, aut aridum decoctum ac haustum, lienem potenter minuit. Lienosis cum fiscis & aceto illinitur. Venenatorum autem morsibus cum aceto sine fiscis.

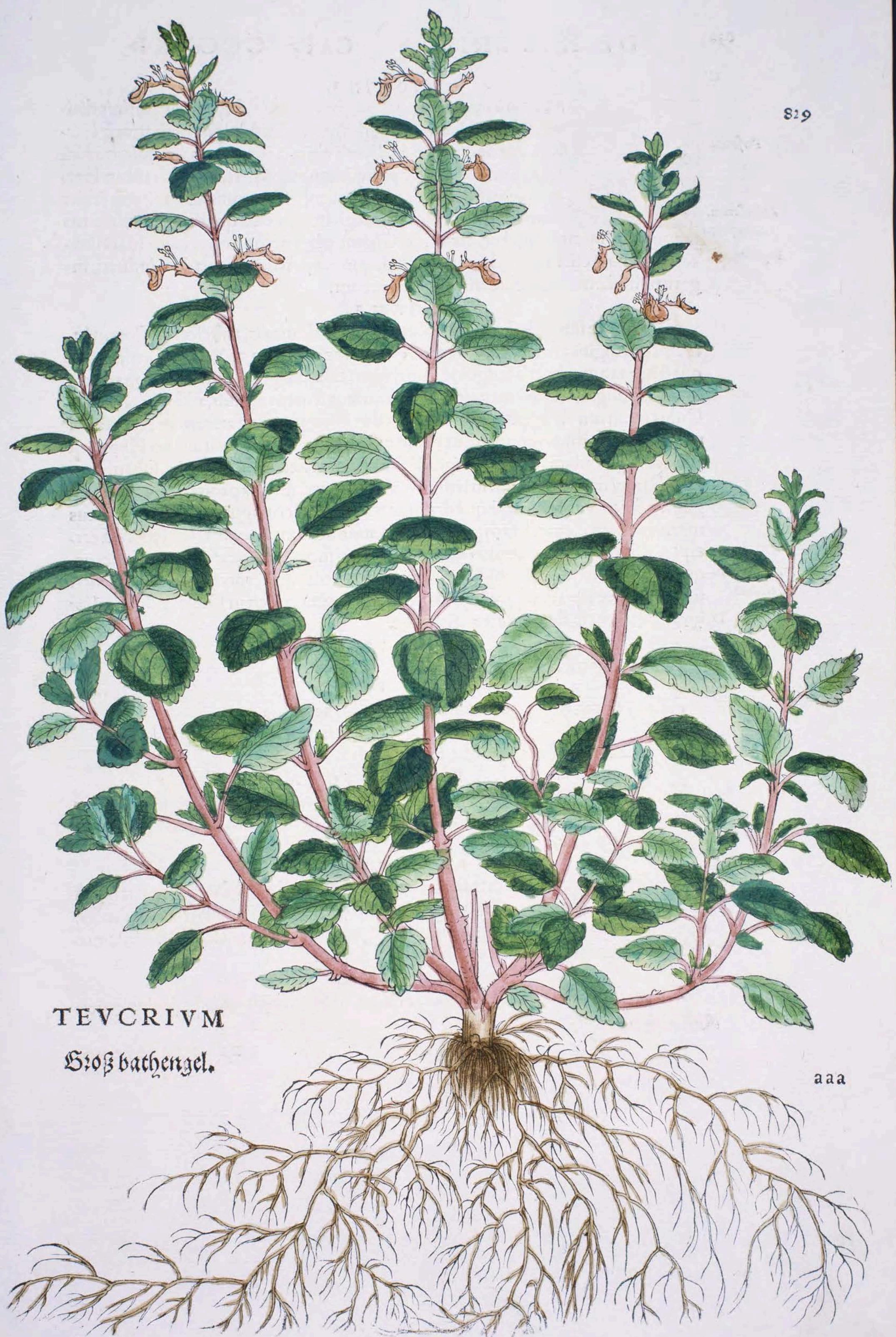
EX GALEO.

Teucrium incidendi, & tenuium partium facultatis est, quare lienes sanat.

EX PLINIO.

Recens Teucria in posca, uel sicca deferuefacta, potu lienem efficaciter consumit. Item ex aqua illinitur. Pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus lieni medetur. Ad uulnus illinitur eadem cum aceto, aut si tolerari non possit, ex fico uel aqua. Serpentium plagiis imponitur cum aceto tantum.

DE HYPE-

TEVCRIUM

Großbatchengel.

aaa

C

NOMINA.

Perforata.

Androsæmon.

Chamæpitys.

Fuga dæmonum.

ΠΕΡΙΚΟΝ, ἀσθόσταυρος, χαμαπίτης Græcis, Hypericū Latinis dicitur. Nomen latīnum in officinīs seruat. Vulgus herbariorū Perforatam uocat, quod folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdā pertundī uideantur. Herbam quoq; diui Ioannis appellant. Germanis S. Johans Kraut nominatur. Androsæmon ob florem eius qui digitis confricatus sanguineū emitit liquorem, dixerunt. Chamæpitys uero ab odore semenis resinaceo nominata est. Fugam dæmonū aliqui, quod superstitione quadam inducti, fugare posse dæmones crediderint, appellauerunt.

FORMA.

Folia Rutæ similia habet, surculosus frutex, dodrantalis, rubescens. Florem luteum, qui digitis attritus sanguineum emitit succum, qua ratione Androsæmon, quasi humanum dixeris sanguinē, appellatur. Siliquas gerit subhirsutas, in rotunditate oblongas, hordei magnitudine, in quibus semen nigrum, resinam obolens. Cuius nimirum descriptionis notæ ita herbæ illi, quam Perforatam uocant nostri temporis herbarij, respondent, ut nemo nisi prorsus præfractō sit animo Hypericū esse deinceps reclamare possit. Siquidē surculosa est herba, dodrantalis, subrubens, folio Rutæ, flore luteo, quem si digitis libeat terere, manus profecto inuenies sanguineo succo cruentatas. Siliqua denique terete, hordei magnitudine, semine intus nigro, resinam olente. Duo itaq; in Perforata inueniuntur, quæ esse Hypericū certam tibi faciūt fidem, cruentus nempe floris triti succus, odorq; semenis resinaceus. Marcelli Florentini erratum. qui diuersum sentiunt haud dubiè Marcelli Florentini interpretatione falsa seducti sunt, qui flore albo constare Hypericum afferit, cum tamen in Dioscoride sit, *αὐλος*. D *έχομενον*, hoc est, florem luteum habens.

LOCVS.

Gignitur in cultis, & asperis locis.

TEMPS.

Aestate floret, Iulio potissimum & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Hypericum calefacit & exiccat, tenuisq; substantiæ est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, menstrua ducit appositū. A tertianis quartanisq; cum uino potum liberat. Semen quadraginta diebus potum ischiadicis medetur. Folia cum semine illa sanant ambusta.

EX GALENO.

Menses & urinas prouocat: sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantum semen. Cum folijs illitus uiridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterū si sicca contusa inspergas, humida & putredinosa ulcera sanabis. Sunt nonnulli qui ischiadicis bibendum exhibitent.

EX PLINIO.

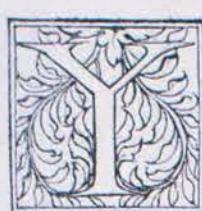
Natura semini Hyperici spissandi. Alium fistit, urinam cit, ad calculos uesicæ cum uino bibitur.

DE HYOSCYAMO.

NOMINA.

Altercum. ΟΣΚΥΑΜΟΣ Græcis, Hyoscyamus, Apollinaris Latinis dicitur. Arribus Plinius Altercū uocari testatur. Officinis corrupta uoce Iusquiamus dicitur. Germanis Bilsamfrant/uel simpliciter Bilsen. Hyoscyamon autem Græci uidentur appellare quasi fabam suillam aprinámue, quod, ut in historia sua Helianus inquit, pastu huius herbe conuellantur sues apriue, præsentí mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris & intus proluerint. Adeuntq; aquas non ut proluuant se tantum, uerum etiam ut cancros uenentur: ijs enim naçtis protinus sanitati restituuntur. Atque hinc est quod à nonnullis etiam **Apollinaris.** Germanis Sewbon nominetur. Apollinarem uero Latini ab Apolline medicinae inuentore dixerunt.

**Hyoscyamon un
de dictum.**

Niger Hyoscyas Tria sunt Hyoscyami genera. Vnum purpureos fert flores, folia Smilaci similia, mus. semen nigrum, cytinos duros & spinosos. Hoc nigrum herbarij appellant. Alterū **Flavus.** flores luteos ceu māli effigie, folia & siliquas teneriores, semen subflauū ceu Irion: **Albus.** flauum uocant. Ethoc est quod pictum damus. Tertium utile ad medicinam, placidissimum existens, pingue, tenerum, lanuginosum, flore & semine candido: albus nominant. Quod si uero illud non adsit, utendum flauo erit. Nigrum ut de terrimum improbandum.

F O R M A.

Frutex est caules emittens crassos, folia lata, oblonga, incisa, nigra, hirsuta. Per caulem deinceps flores prodeunt ueluti māli punici cytini, clypeolis septi, semine, ut Papaueris, plenis. Quid multa; frutex est tristis aspectu, folio lato, longo, pingui, hirsuto, uenoso, & laciniato: caulis crassis, è quorum latere flores prodeunt tanquam mālorum punicorum cytini, muricatis calycibus, ramos continua serie uestantibus, semine intus Papaueris refertis.

L O C V S.

Primum genus in Galatia nascitur. Alterum passim circa littora, & inter ruinas & rudera prouenit. Tertium in maritimis & ruderibus.

T E M P V S.

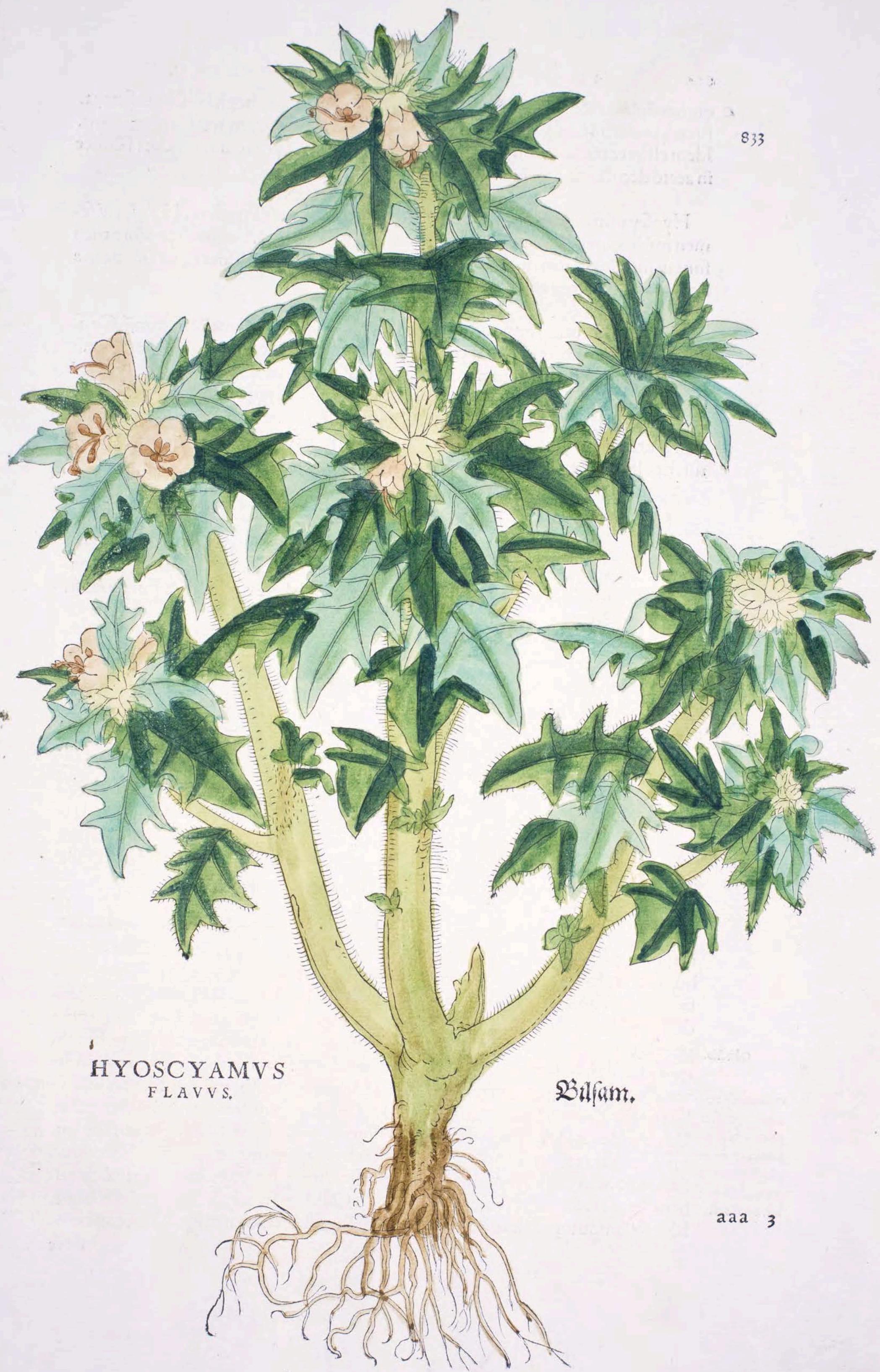
Semen nullum nisi postquam inaruerit legendum. Floret ferè per integrā aestatem, potissimum Julio mense.

T E M P E R A M E N T U M.

Candidus ex tertio quodammodo ordine refrigerantium est. Reliqua duo genera uenenoſa.

V I R E S. E X D I O S C O R I D E.

Exprimitur succus ex tenero semine, folijs, caulisq; in quem usum tunduntur omnia, expressusq; in sole siccatur. Vsus eius ad annum usq; : facilè enim putrescit. Exprimitur priuatim etiam succus ex arido semine, aqua calida perfuso, tuso & expresso. Est uero succus liquore prestantior, & magis dolores finit. Herba autem uirens contusa, & trimestri farinæ mixta in pastillos cōformatur & reconditur. Prior uero succi expressio, & quod à sicco semine exprimitur, collyrijs dolorem lenientibus cōmodè miscetur, & contra acres calidasq; fluxiones, dolores aurium, & uuluæ uitia. Cum farina autem aut polenta, contra oculorū, pedum, aliasq; inflammatio-nes. Semen eadem potest. Facit ad tuſsim, destillationē, oculorum fluxionē, uehementes dolores, muliebria profluua, aliasq; sanguinis eruptions, oboli pondere cum Papaueris semine, & aqua mulsa potum. Confert podagrīs, testibus inflatis, mammisq; à partu turgentibus, si tritum cum uino illinitur. Miscetur utiliter & alijs cataplasmatis dolorem leuantibus. Folia omnibus medicamentis dolorem sedantibus, per ſe, & cum polenta mixta utiliter illinuntur. Recentia ad mitigandos omnes

C omnes dolores illinunt. Tria aut quatuor cum uino pota, hepalias febres sanant. Decocta olerū modo, & triblij mensura comesta, mediocrem insaniam gignunt. Idem efficere tradunt, si in colo ulcus habenti quis per clysterem infundat. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

EX GALENO.

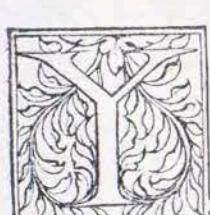
Hyoscyamus cuius semen atrum est, insaniam & soporem affert. Huic is cui semen mediocriter flauum est propinquam facultatem obtinet. Fugiendi autem utriq; sunt ut inutiles & uenenosi. Ceterū cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes uel maximē idoneus est.

EX PLINIO.

Hyoscyamū contra canum morsus ualet, inq; uulnera cum melle imponit. Constitutum cum folijs ex uino datur peculiariter contra aspidas. Eius succus sanguinem excreantibus medetur. Nidor quoq; accensi tussientibus. Usus seminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatis, & caulis folijsq; utuntur, & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam folijs constat mentem corrum pi, si plura quam̄ quatuor bibantur. Etiam antiqui in uino febrē depelli arbitrabantur. Et oleum sit ex semine, quod ipsum auribus infusum tentat mentem.

DE HYACINTHO ▶ CAP. CCCXXIII ▶

NOMINA.

A K I N Θ O S Græcis, Hyacinthus Latinis, officinis incognitus, Germanis Blaw Mergenblümlein / quod uidelicet cum Viola purpurea in Martio & primo uere erumpat, appellatur.

GENERA.

Albi *Hyacinthi*. Duplices sunt *Hyacinthi*, albi & cœrulei, ut ex hoc Columelle carmine colligi possunt: Necnon uel niueos, uel cœruleos *hyacinthos*. Albos uero non intelligas prorsus candidos, sed eos potius qui si cum cœruleis cōferas pallescere uidentur, quemadmodū pictura affabre tibi demonstrat. Germani album scemina, sicut cœruleum marem uocant. Sunt qui ad ætatem hanc differentiam coloris referre uolunt, quorum ego sententia ueriorē esse existimo: cum enim adolescunt, pallescere incipiunt. Cœruleū autem *Hyacinthū* nostra terra triplicem producit, ut ē pictura manifeste cernere licet: maximū, maiorem, & minorē. Minor floribus differt plurimū à maiore: in illo enim maiores ac patentiores, in hoc autē minores & quasi orbiculati sunt flores. Omnibus autem descriptio, ut ex ijs quae statim subiectiemus planū fiet, pulchre conuenit, ut hinc congeneres herbas esse coniūcere cuiuis liceat.

FORMA.

Folia Bulbo similia habet, caulem dodrantalem, leuem, minimo dito tenuiore, uiridem, comam adiacentē incuruam, plenam florū purpureorū, radicē & ipsam bulbosam. Hæc certè descriptio ita picturis quas damus quadrat, ut nulla prorsus sit eius nota quæ illas nō appositissimē exprimat. Folia siquidē Bulbi protinus à radice prodeunt, caulis dodratalis, leuis, & minimo dito tenuior, herbaceus, coma procumbens incurua, plena florū purpureorū, radix bulbacea. Verū posset aliquis cauillari, hos quos descripsimus flores non esse *Hyacinthos*, quod in ijs discurrentibus uenis græcarū literarum figura A, ut Plinius lib. xxi. cap. xi. prodidit, &

Ouidius xij. me-
tanor. ipse suos
gemitus folijs ins-
scribit, & au-
Flos habet inscri-
ptum, funestaq;
litera ducta est.

Theocritus
Idyll. xix.
Νῦν ὑάλινος
οὐ πάντα τὰ
σάρπινα
τα νύσσες
αἴδη, Δαύλα
ντα τοῖς πε-
τάλοισι.

finis

HYACINTHVS COERV
LEVS MAXIMVS.

Blaw Mergenblüm die gróßer.

aaa 4

HYACINTHVS COERV
LEVS MAIOR.

Blaw Mergenblümlin die kleiner.

HYACINTHVS COERVLEVS
MAS MINOR.

Blaw Mergenblüm menile,

HYACINTHVS ALBICANS SEV
FOEMINA

Blaw merzenblümlin weible.

A fines testatur. Cum itaque constet duplēcēm esse Hyacinthum, alterum rubentem, *Hyacinthus* cum literis illis inscriptis, qui à Poëtis describitur: alterum uero purpureū seu cœru *poëtarum*. Ieum (nihil enim refert utrum dixeris, quod Dioscorides per purpureum colorem *Hyacinthus Dio* uiolaceum dilutū, hoc est, clariorem & apertiorē, quem cœruleum uocamus, intel *scoridis*. Iexerit: nam & Plinius lib. xxxvij. cap. ix. Hyacinthi colorem uiolaceū dilutum uocauit) sine literis, à Dioscoride alijsqp historicis descriptū: nihil enim Dioscorides in suo Hyacintho de literis cōmeminit: Haud igitur temerē in Virgilio ferrugineos *Ferruginei Hyas* hyacinthos, non cœruleos, sed rubentes ad similitudinē ferruginis quispiam interpretabitur, potissimum cum Poëtarum Hyacinthus, non cœruleus, sed rubens sit, *cinthi qui apud Vergiliū* quemadmodū alibi Virgilius & Pausanias docuere. Rubet etiā color ferrugineus. *Vergilius Eclog.* Neque obstat quod Nonius ferrugineos hyacinthos cœruleos interpretatus est: *tertia: Et suave rubens Hyacinthus.* is enim cœruleū tantum Hyacinthū nouerat. Quod si uero hæc morosis quibusdā non probabuntur, sed prorsus funestas literas inscriptas esse contendant, ijs ita responsum uolo. Quas in Hyacintho literas appellant Poëtæ, ueras non esse, sed potius notas quasdam nigras, id quod hinc palam fit. Plinius lib. xvij. cap. xij. ubi de leguminibus loquitur, literas lugubres in flore etiam fabæ ex sententia M. Varro reperiri tradit, in quo tamen flore non literas ullas, sed nigras tantum notas, ut res ipsa & pictura docent, inspicere licet. Quod si nec ista satisficerint, dicemus tum penitus fabulosum esse quod regum nominibus inscriptum Poëta, florem hunc canit. Si enim id credendū erit, credendum etiam quod idem ex puerō transformato natus sit. Vel, quod uero similius est, de regijs florum appellationib. Poëta iocum struxisse uidetur, cum pastorem inducit sciscitantē, quibus in terris inscripti nomina regum nascuntur flores: sunt enim complures flores quibus à suis inuentoribus regibus nomina sunt indita. Necqp nunc ulla prorsus regū permultorū extaret memoria, nisi in florū nomenclaturis, qui nominibus regum inscripti sunt, afferuaret.

LOCVS.

Nascitur in nemoribus: atque hinc est quod Galli, apud quos, Plinijs etiam testimonijs, eximiè prouenit, ut in suis cōmentarijs de Natura stirpium uir eruditione clarus Ioannes Ruellius autor est, nemoralem uel agrestem cepam nominent. Et eius certè magna est copia uerno tempore in nemore haud procul à uico Luschenau iuxta Tubingam sita, ut uel ex natali etiam satis constet flores hos quos pictos exhibemus, esse genuinos Hyacinthos.

TEMPS.

Vere, mensibus nimirū Februario & Martio, cum uiola purpurea, Theophrasto lib. vi. de Stirpium historia, cap. ultimo teste, erumpit: hinc Martium florem Germanis nostris dictum esse suprà monstrauimus. Hoc potissimū tempore prorumpit is quem Hyacinthū minorem nominauimus. Exit etiam, eodem Theophrasto autore, cum Gladiolo, qui uernus etiam flos est. Quo sanè tempore is maximè floret, quem maiorem appellauimus. Proinde cum tempus etiam cōueniat, nemo est qui deinceps ueros esse Hyacinthos, dubitare meritò possit aut debeat.

TEMPERAMENTVM.

Hyacinthi radix bulbosa est, ordinis primi in desiccando, secundi uero completi, aut incipientis in refrigerando. Semen autem tertio quadantenus ordine desiccat, in medio caliditatis & frigiditatis consistens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hyacinthi radix pueris cum uino albo illita impuberes seruare creditur. Sistit aluum. Pota urinam dicit, & phalangiorū morsibus auxilia. Semen magis adstringit, & coeliacis prodest. Potum cum uino regium morbum emendat.

EX GALENO.

Radix pueros diutissimè seruare impuberes in uino illita creditur. Semen regio morbo affectis in uino exhibitur,

EX PLINIO.

C EX PLINIO.

Radix Hyacinthi in uino dulci illita pubertate coercet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorū mortisbus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbumq; regium, semen eius cum Abrotono datur.

DE HYSSOPO CAP. CCCXXIII.

NOMINA.

$\Sigma \Sigma \Omega \Pi \Omega$ græcè, Hyssopus & Hyssopū latinè, Officinæ nomen legitimum retinuerunt. Germanicè Ispen/oder Isop uocatur.

GENERA.

Hortensis. Duūm generū Dioscoridi Hyssopus est, hortensis & montana. Hortensis quæ in hortis prouenit, ac culinarū causa colitur, garten Ispen Germanis uocatur. Montana quæ in montibus nascit, & germanicè bīrg Ispen appellari potest.

FORMA.

Hortensis & nostra Hyssopus est uera & genuina. Herba est pedali altitudine hortensis, fruticosa, folio Satureiæ satiuæ, floribus in coeruleo purpurascensibus, thyrso spicæ modo uestientibus, radice longa & lignosa. Montana priori haud dissimilis est. Errant qui nostram Hyssopum hortensem non esse ueram putant: habet enim planè folium origani, nisi quod angustius est. Nec plures sunt eius apud Dioscoridē notæ. Nam quæ de umbella quidam obijciunt, nihil ad Hyssopū attinent, cum simpliciter scribat Dioscorides, Origanum D non habere umbellam rotæ speciem obtinentem. Id quod uerum est.

LOCVS.

In hortis, ut diximus, hortensis, in montibus uero montana nascit. Cæteris præfertur quæ in Tauro monte prouenit.

TEMPUS.

Æstate floret, quo etiam potissimum tempore carpenda uenit.

TEMPERAMENTUM.

Hyssopū calefacit & desiccat ordine tertio: sed & tenuium est partium.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet extenuandi & calefaciendi. Decocta cum ficis, aqua, melle ac ruta, & pota, peripneumonicis, asthmaticis, tussi uetustæ, destillationi & orthopnœæ opitulatur. Lumbricos necat. Cum melle lincta idem præstat. Decoctū eius cum oxymelite potum, crassitudinē per aluum dicit. Estur cum ficis uiridibus, aluum subducens. Vehementius purgat adiecto illi cardamomo, aut iride, aut erysmo. Colorem bonum præbet. Cum fico & nitro illinitur ad lienem, aquam intercutē. Cum uino ad inflammationes. Discutit sugillata cum aqua feruenti illita. Angina laborantibus cum decocto ficorum optimū gargarisma, Decocta cum aceto, dentium dolorem collutione mitigat. Inflammationes quæ circa aures sunt suffitu soluit.

EX PLINIO.

Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & pruriginis in capite. Stomacho est contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle uomitionibus. Putant & serpentium iictibus aduersari, tritum cum melle & sale & cumino.

DE HYDROPI-

HYSSOPVS
HORTENSIS

Garten Ispen.

bbb

C

NOMINA.

Hydropiper qua
re dictum.

ΔΡΟΠΕΠΕΡΙ Græcis, Hydropiper Latinis, officinis incognitum, Germanis Wasserpfeffer / oder Wückenfraut nominatur. Hydropiper autem à locis quibus nascitur, & piperis sapore quem præ se fert, quasi dixeris piper aquatile, appellatum est. Muscæ deniq; ab eo uehementer abhorrent: neque enim id quod succo eius aspersum est attingunt, hincq; adeò alteram appellationem Germani illi indiderunt.

FORMA.

Caulem ædit geniculatū, robustū, circa quem alarum concavitates, & folia Menthæ similia, maiora, teneriora, candidioraç; gustu piperis acri, non tamen odorato. Semen in ramulis fert secundum folia nascens, continua serie congestum, racemosum, & acre. Radicē exiguum & inutilē. Ex qua descriptione satis constat herbam hanc, cuius imaginē damus, esse Hydropiper: nulla siquidem nota est quæ illi non cōueniat. Caulis enim eius geniculatus, solidus, circa quem alæ panduntur, & folia Menthæ cōsimilia, maiora tantū, hocest, longiora multò, teneriora & albiora. Quæ singula facilè diligens quispiam oculis lustrabit. Si uero lingua consulat, folia membran piperis acrimoniam resipiunt, nullam tamen odoris suavitatē in eis deprehendet. Quod si reliquam faciem excusserit, offendet semen prope folia enatum racematis congestū, & quadā serie cohærens, ipsumç; acre. Accedunt deniq; natales, facultates, & alia, ut nullus planè ambigendi locus relictus sit. Damus hic etiam alterius herbæ quæ in aquis prouenit picturā, quam nōnulli Hydropiperis specie esse arbitrantur, quæ ferè Hederæ folia obtinet, & secundū ea semen, Ari semini haud dissimile. Nos à colore seminis appellauimus Hydropiper rubeum, germanicè rot

D Wasserpeffer. Huius herbe & racemosus fructus, & folia acrimonia sunt prædicta.

LOCVS.

Gignitur prope stantes aquas, aut quæ leniter fluunt. Copiose prouenit ad flumen Pegnicum haud procul à Norimbergo.

TEMPVS.

Floret Augusto mense floribus albis spicatum cohærentibus, ac subinde semen minutum profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est, non tamen usque adeo ut piper, & siccum: id quod gustus abunde docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum semine illita, cœdemata, ueteresç; duritias discutiunt. Sugillata delent. Siccata & tusa pro piperi sali & obsonijs miscentur. Radix parua, nullius in medicina usus.

EX GALENO.

Hydropiper à locis in quibus nascitur, & à similitudine quæ illi cum Pipere in gustu est, nomen sortitum est. Cæterum calidum est, sed minus quam piper. Atç; herba ipsa etiamnum uiridis cum semine cataplasmati in modum imposita sugillata, & induratos tumores digerit.

EX AETIO.

Hydropiper herba est in aquosis nascens, ramusculis ac folijs Menthæ similis, maior tantum, gustu acerrima ut piper, per exigua semina singulis folijs ferens. Calida quidem est, non tamen accedens piperi, quæ recens illita sugillata ac durities sanat. Hanc nonnulli condimentis piperis loco addunt.

APPENDIX.

Cum interea temporis dum sub prælo sunt nostri cōmentarij, quomodo ueteribus sit appellata herba quam Hydropiper rubeum uocauimus diligentius cogito, tertiam Dracontij apud Pliniū lib. xxiiij. cap. xvi. speciem esse cōperio: hanc enim ita pingit; Tertia demonstratio fuit folio maiore quam Cornus, radice harundinea, totidem

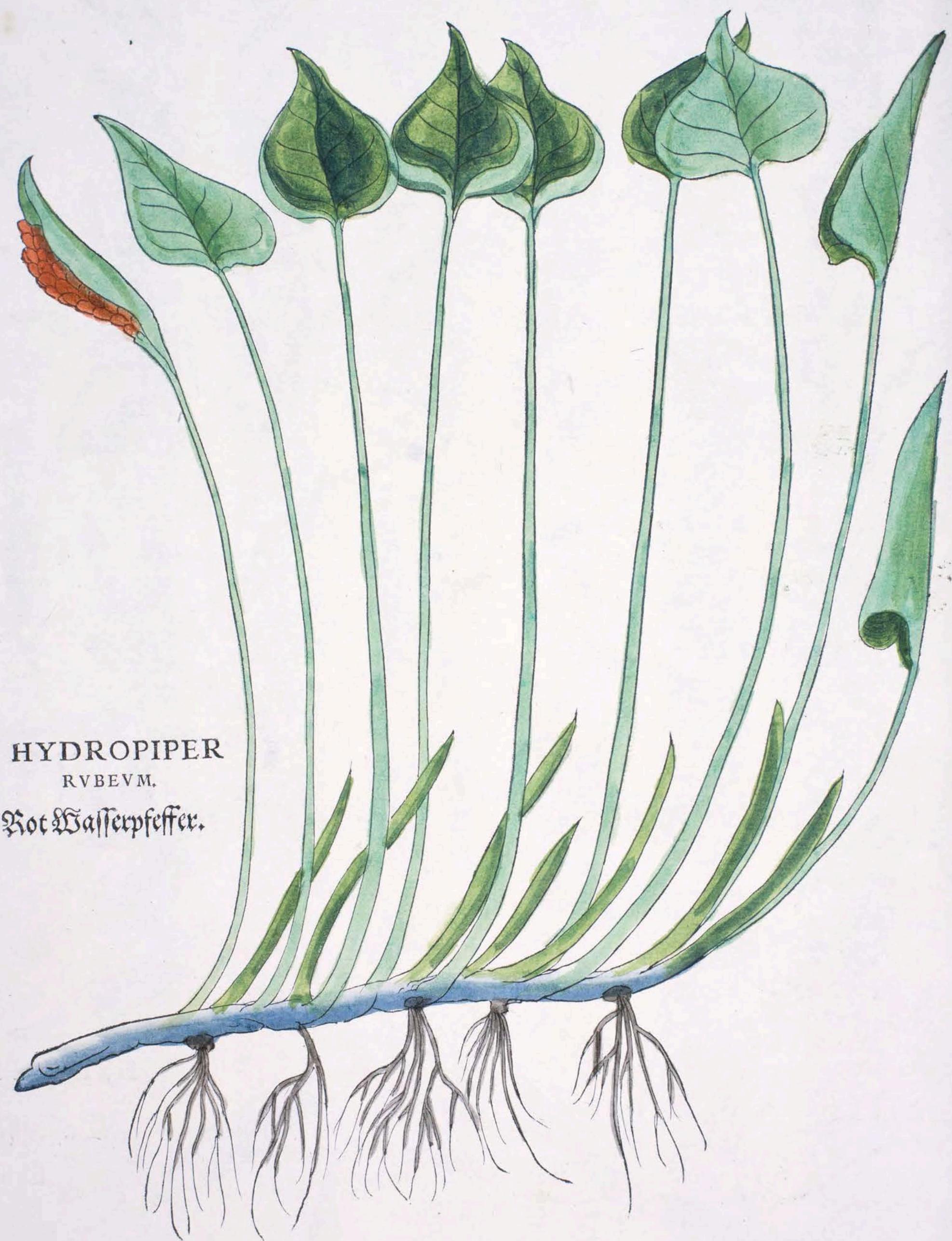
843

HYDROPIPER

Wasserpfeffer.

bbb 2

HYDROPIPER
RVBEVM.
Rot Wasserpfeffer.

A totidem ut affirmabant geniculata nodis, quo habet annos: totidemque esse folia. Hi ea ex uino uel aqua contra serpentes dabant. Quae quidem notae huic etiam herbae competere uidentur. Est enim folio maiore quam Cornus, radice harundinea, nodisque geniculata. An uero tot nodis sit geniculata, quo habet annos, totidemque folijs, nondum obseruare potuimus. Quinetiam uniuersa tum foliorum tum fructus forma, acriisque sapor, Ari ac Dracontij genus esse euidenter ostendunt. Facultas denique contra serpentes, quam Dioscorides suis etiam tribuit Dracontis, abunde quod contendimus docet. Non est autem, ut quidam existimant, Plinius Aris, quod eius radix oliuæ grandis magnitudinem atque formam non referat. Hanc nostram de hac stirpe sententiam hoc loco referre placuit, ne quis nos illam Hydropiperis esse genus pertinaciter asserere ac tueri uelle existimet.

DE PHLOMONO CAP. CCCXXVI

NOMINA.

ΛΟΜΟΣ græcè, Verbascū latine, officinis Tapsus barbatus dici- Tapsus bar-
tur. Sunt qui Candelam regis, Candelariam, Lanariamque nomi- batus.
nent. Germanicè **Wullkraut** / **Kerzenkraut** / **Unholden kerz** / Candelaregis,
Himelbrant / **Brennkraut** uocatur. Phlomon autem haud dubie Phlomos cur-
dixerunt Græci, quod ea pro ellychnijs utantur. Candelariā quo- dicta.
que recentiores nominarunt, quod caulis eius adippe, seu, uel Candalaria.
aliquo pingui illitis, nonnulli pro lucernis utantur.

GENERA.

B Verbascū omnium ueterū testimonio duo habet summa genera. Candidū enim alterum folijs, nigrum alterū est. Candidum rursus in marem & foeminā digeritur. Preter tria hæc, & sylvestre habetur, wild Wullkraut Germani appellant. Sunt etiā Verbascula duo, quæ à nostris herbarijs herbæ paralysis, & uulgò arthriticæ, cum arthriticæ dicendum esset, uocantur. Germanicè **Schlüsselblumen**. Horum unum est odoratū, alterum odoris expers. Prius germanicè simpliciter **Schlüsselblumen** / oder gelb Schlüsselblumen / **Himelschlüssel** / oder S. Peters schlüssel / alterum wild Schlüsselblumen / oder weiß **Himelschlüssel** appellant. Est & tertium Verbasculum, quod Lychnitum, alij autem Thryallida appellant, Germani **Mariensofen** uocant. Hæc sunt genera Verbsaci quemadmodū à Dioscoride & Galeno com memorantur, quorū sanè omniū picturas damus, excepto ultimo, quod hoc tempore nondum floruerat. Quanquam distingui genera hæc, ut Plinius libro xxv, cap. x, ait, penè superuacuum sit, quum sint eiusdem effectus omnia.

FORMA.

Verbascum candidum foemina, Brassicæ similia folia habet, multò tamen hirsutiora, latiora & candida. Caulis eius cubitalis & amplior, candidus, subhirsutus. Flores albi aut subpallidi. Semen nigrum. Radix longa, acerba, crassitudine digitæ. Candidum mas à foliorum candore Leucophyllum Græcis dictum, oblongioribus & angustioribus folijs, & tenui caule. Nigrum in cunctis candido simile, nisi latioribus nigrioribusque constaret folijs. Sylvestre uirgas fert altas & arborescentes, folia Salviæ similia. Habet uero circa uirgas ramulos Marrubij modo. Florem luteum, aurifulgore. Verbascula duo hirsuta, terræ inhærentia, humiliæ: folijs rotundis, & multò minoribus, rugosis, è quibus medijs stylus exilit tenuis, palmi altitudine, incanus, in cuius uertice terni, quaterni, & plures etiā dependent flores lutei, summis labris denticulati, in altero odorati, in altero inodori, calyculo in albū pallescente. Lychnitis siue Thryallis folijs ternis, aut quaternis, aut etiam plusculis, crassis, pinguibus, hirsutisque, ad lucernarū lumina utilibus, floribus purpureis.

bbb 3 LOCVS.

846

VERBASCVM CANDI
CVM MAS,

Weiß Wollkrautmennle.

847

VERBASCUM CAN-
DIDVM FOEMINA.

Weiß Wollkrautweible.

bbb 4

VERBASCUM
NIGRVM.
Schwarz Wullkraut.

VERBASCUM
SYLVESTRE.

Wild mullein.

Prinula veris

VERBASCVLVM
ODORATVM.

Geel Schlüsselblumen.

VERBASCUM NON
ODORATUM.

Weiß Schlüsselblüm.

LOCVS.

Candidum & nigrum in campestribus, & in sylvis etiam proueniunt. Sylvestre in campestribus, potissimum siccis & lapidosis, nascitur. Verbascula duo passim in pratis & hortis producuntur. Lychnitis similiter alijs in campestribus nasci solet.

TEMPS.

Verbascula duo primo statim uere emicant, certique huius appetentis nuncij. Hoc sanè tempore carpenda uenient, quod confestim fugacia euaneant: uita enim illis cum plurimum menstrua, nec temerè ad summum sesquimensem excedunt. Reliqua genera autumno, dum florent & semen proferunt, colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia desiccandi & detergendi uim possident.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Radix priorum duorum adstringit: unde tali ludicri magnitudine in alii profluuo utiliter cum uino in potu datur. Decoctum eiusdem ruptis, conuulsis, contusis, & antiquæ tussi auxiliatur. Dentium dolorem collutione mitigat. Verbascum cui flos aurei coloris, capillos tingit, & quocunq; reponatur blattas in se contrahit. Folia in aqua decocta aduersus cedemata, & oculorum inflammationes illinuntur. Syderata ulcera cum melle aut uino, cum aceto autem uulnera sanat. Contra scorponum iictus auxilio sunt. Sylvestris folia ambustis illinuntur. Ferunt foeminæ folia caricis interposita, incorruptas atque à putrefactione immunes seruare.

EX GALENO.

Priorum duorum radix gustu acerba est, & fluxionis affectibus prodest. Sed & ad dentium dolorem eam nonnulli colluunt. Folia tamen digerendi uim habent. Sic etiam aliorum folia, potissimum autem eius que aureos flores obtinet. Capillos quodque flauescere faciunt.

EX PLINIO.

Contra scorpiones bibitur radix cum Ruta ex aqua magna amaritudine, sed effectu pari. Verbascum priuatim tonsillis in aqua potum medetur. Tribus obolis bibitur Verbascum cuius flos aureus est, contra omnia pectoris uitia, tustem, & purulenta excreantibus. Tanta huic uis est, ut iumentis etiam non tuissantibus modo, sed ilia trahentibus auxilietur potus. Lateris & pectoris dolores Verbascum cum Ruta ex aqua sedat. Panos sanat cum sua radice tusum, uino aspersum, & ita cinere calfactum, ut imponatur calidum. Semen ex uino decoctum & contritum luxatis medetur, dolorem & tumorē tollens. Radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam additur. Contusis, euersis, & si febris sit potatur in aqua Verbascum, cuius flos auro similis est. Folia ex aceto imponuntur in struma. Semine ac folijs decoctis in uino ac tritis, omnia corpori infixa extrahuntur.

APPENDIX.

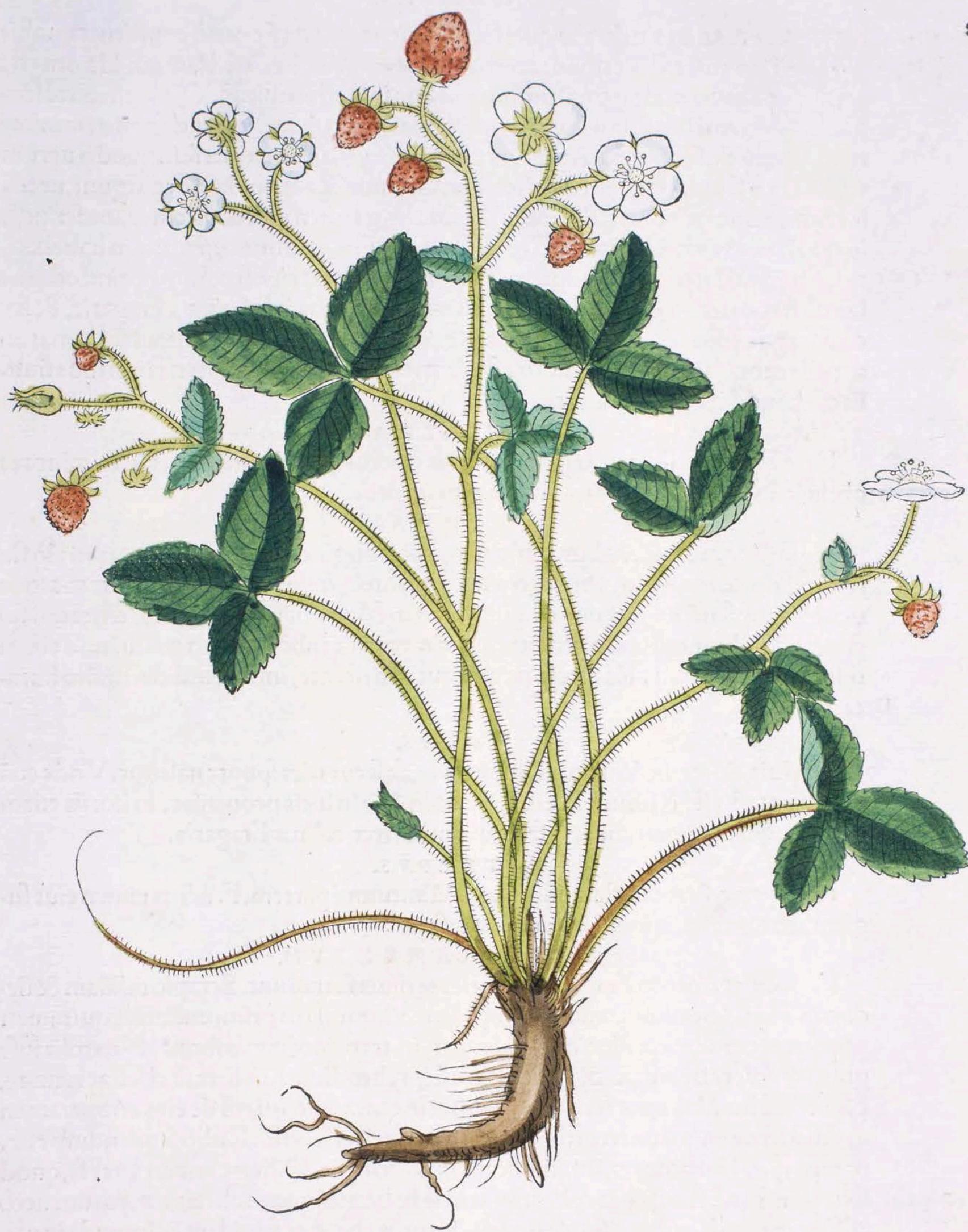
Recentiores duobus Verbasculis hos effectus assignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto uelice renunciant obstructiones soluuntur. Ius herbæ propinatur & illinitur aduersus rupta, luxata & liuentia. Quod uero haec eadem possint, temperamentū eorundem palam docet: parum enim adstringunt: si gustaueris, amara; & modicè acris sunt: ut hoc nomine desiccandi & detergendi facultate, quam illis Galenus ascribit, habere nemo dubitare debeat. Nostrī etiam temporis herbariū calida & sicca esse statuunt. Et mulieres formae studentes, succo e floribus illorum expresso faciem illinunt, quod maculas, rugasque, & alia eiusdem uitia mirificè detergeant. Vt hinc euidentissimum sit herbas, quas

Schlüsselblumen uocant Germani, esse
Verbascula.

DE FRAGA-

*Codex fuscum
in medicina*

853

FRAGARIA MAIOR
ET MINOR.

Erdbeer.

ccc

C

N O M I N A.

Rubus Idæus uideatur esse Fragaria.

R A E C I S ut herba quæ fraga gerit nominata sit, certò constituere nobis nondum licet. Sunt tamen qui *Báry idæay*, hoc est, Rubum Idæum esse putent, eum potissimum qui sine spinis inuenitur. Quorum certè sententiam ob multas uariasq; causas, ut in sequentibus dicemus, minime repudiandā existimamus. Apuleius Græcis *νόμαρον* appellari scribit, quod si uerum est, alia sit à Comaro quam Dioscorides, Galenus & alijs quidam depingunt, necesse est: hæc enim arbor est, illa autem herba. Ego tamen uidi codicem manuscriptū, in quo hæc uerba: Comaron Græci, Romani Fragum nuncupant: non habebantur. Quicquid uero sit, ex numero Mororū esse cōstat eius fructum optimi odoris: hinc à frago uerbo, quod odorē reddo significat, herba ipsa Latinis Fragaria, & frustus fragum dici cœperunt. Germani *Erdbeer* uocant. Græci autem si Comaron appellantur, ob fructum arboris eiusdem nominis qui fragis ijs terrestribus similis est, haud dubiè sic dixerunt,

Fragaria unde dicta.

G E N E R A.

Duo Fragariæ sunt genera. Vna flores fructusq; paulò maiores, altera minores obtinet. Nos una pictura utranque expressimus.

F O R M A.

Humi sine caule spargitur, multis à radice lanuginosis pediculis, quorum alijs flore candido coronantur, alijs trigeminio comantur, folio per ambitum serrato atque uenoso, alijs fructum gerunt exiguis quidem Moris haud absimilem, cæterum sui generis solidum, callosum, tenerū, quum maturuit rubentē, tum gustu, tum etiam odore suauissimum. Radice foris atra aut rubescente, intus candida, multo fibra. D ta capillitio.

L O C V S.

In sylvis, dumetis, & in opacis montibus, ac secus uias sponte nascitur. Vnde etiā colligi potest esse Rubum Idæum, quando & is in lucis proueniat. In hortis etiam nonnunquam ut grandiore fructum ministret, colitur Fragaria.

T E M P V S.

Floret uere, & tota æstate, inq; maximā autumni partem. Fructus tamen eius fugax, rarò nisi æstatis initio inueniri potest.

T E M P E R A M E N T V M.

De temperamento Fragariæ recentiores diuersa tradunt. Serapio calidam & siccam in secundo ordine tradit. Alij frigidam & humidā in primo: nōnulli, qui tamen prorsus meo iudicio hallucinari uidentur, in tertio ordine scribunt. Nos folia ipsa gustu modicè esse amara, & adstringere deprehendimus, ut siccum esse hac ratione, & minime humidā oporteat. Quapropter in tanta sententiarū de eius temperamento diuersitate animaduertendū, idem de Fragaria, quod de Rubo sentiendum esse, nempe quod folia, flores, fructus & radix adstringat. Differre tamen inter se, quod folia potissimū recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum uero adstringant: adeò ut uerisimile sit de ijs locutos esse, qui frigidam & humidā in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrena frigida est, Fructus eiusdem. sentia, & aquæ tepida. Fructus immaturus frigida terrea substantia præditus est, ut frigidus & siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autē non parum succi temperati calidi qui dulcis est, modicamq; adstrictionē habet, ita ut calidus & siccus discordat ueniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariam calidam & siccam esse affirmant. Quare ubi de temperamento Fragariæ agitur, non simpliciter, sed cum prædicta distinctione respondendum est. Vnde cum idem ferè cum Rubo temperamentum habeat Fragaria, iterum hanc ab Idæo Rubo nihil differre uerisimile est.

V I R E S.

A

VIR E S.

Quum recentiores in cōmemorandis Fragariē facultatibus partim eas quas Dio scorides Rubo Idæo, partim etiam quas Comaro tribuit Apuleius, uires Fragariæ ascripserint, operepræcium me facturum arbitror, si utriusq; de ijs uerba præmiserō, ut nimirū quisq; hac ratione, quapropter iuniores ijs facultatibus Fragariam ornauerint, certius intelligere queat.

EX DIOSCORIDE.

Idæus Rubus eadem potest quæ Rubus. Amplius eius flos cum melle tritus & illitus, oculorū inflammationibus auxiliatur. Sacros ignes extinguit, Stomachicis cum aqua potui datur.

EX APULEIO.

Ad lienis dolorē herbæ Fragi succum ex mellis uncia potui datum mirificè proficere certum est. Ad suspriosos eiusdem succus cum pipere albo & melle mixtus, potui datus, mirificum est remedium. Has facultates etiam antiquus manuscriptus herbarius Fragariæ adscribit, nomine tamen Apulei in Dioscoridis nomen immutato. Addit tamen huius fructum comedum stomacho conferre, & ex succo eius os contra foetorem collui, id quod Serapion quoque tradit.

EX RECEN T I O R I B V S.

B Herba Fragaria in cibo sumpta medet lienosis, item succus ex melle potus. Idem cum pipere candido datur suspriosis. Fraga sitim sedat, stomacho prosunt, sed præfertim bilioso. Succus Fragis exprimitur, uetustate uires accipiens, præsentaneo remedio ad faciei ulcera, oculorū suffusiones, neq; nō epiphoras. Radicis decoctū ieci noris feruores mulcet matutino & meridie potū. Ut tuntur hodie frequenter Fragaria ad glutinanda uulnera, aluum sistendam, menstrua cohibenda, gingiuas confirmandas, oris ulcera, eiusdemq; foetore tollendum, quæ singula Rubus etiam Idæus potest, ut inde rursus coniçere liceat Fragariam ab eodem nihil differre.

DE PHV GERMANICO ▶

CAP. CCCXXVIII.

NOMINA.

ov, ηάγεια ναρδος Græcis, Phu & Nardus sylvestris Latinis, Valeriana Nardus syl officinis & herbarijs nostri temporis, Germanis Baldrión/ Dennen marck/ oder Ragenkraut/ oder Augenwurzel appellatur, quod scilicet catti odore radicis eius, quo eorū oculi roborant, impense delectent.

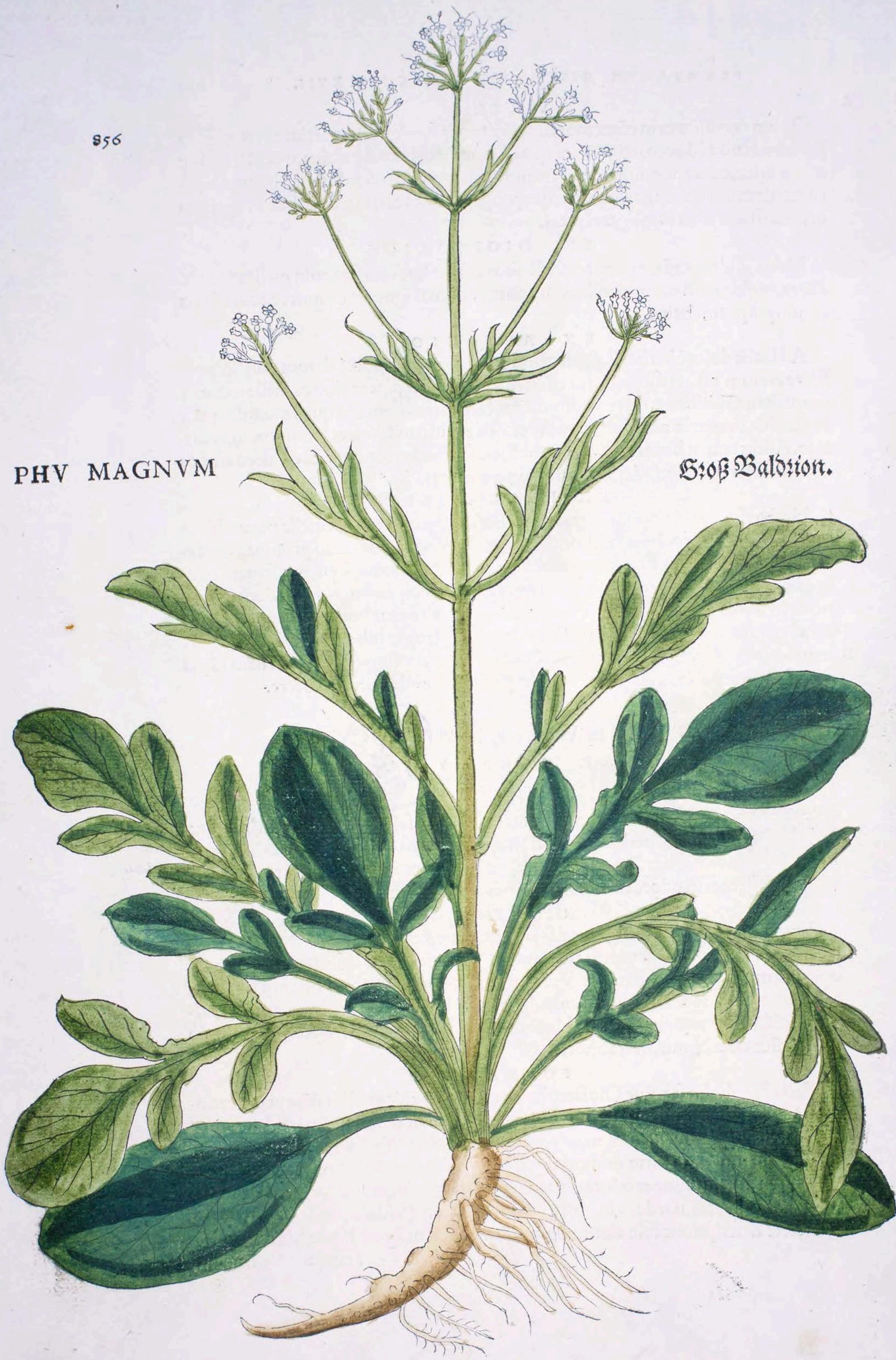
GENERA.

Duo sunt præcipua Phu genera. Magnum, quod alio nomine Theriacaria uocatur. Hoc descriptioni per omnia respondet, germanicè groß Baldrión/ & Triack appellatur. Vulgus herbariorū Valerianā maiorem nominat. Alterum uulgare, quod alio nomine Valeriana etiam uulgaris nuncupatur. Germanis gemein Baldrión/ & Ragenwurzel dicitur. Hoc etiam genus à pictura Dioscoridis, ut paulò post fusius docebimus, non abhorret.

FORMA.

Folia Elaphobosco, siue Olusatrum similia habet. Caulem cubitalē, aut proceriorē, leuem, tenerū, purpurascētē, in medio cōcauum, geniculis intersectū. Flores ad Narcissi flores accedentes, minores & teneriores, in subalbido purpurascētes. Radices in superiorē parte minimi dīgitī crassitudine. Adnascentes etiam radiculas obliquas ueluti iuncus odoratus, aut ueratrū nigrum, inuicē implicitas, subflavas, bene odoratas, nardum in gustu referentes, cum quadam uirosa gratuitate. Ex qua certè descriptione sole clarius fit, herbam quam uulgarē hodie Valerianā no-

ccc 2 minant, garis.

Cominant esse Dioscoridis Phu, quod omnia ferent sic illi respondeant, ut prorsus nulla reclamare nota videatur. Folia nanci huius cum primum erumpunt Elaphobosci praesertim imaginē: postea uero dum adolescit in Olusatri modum laciniantur. Caulis quoq; eius cubitalis, & maior (nō enim raro ad trium cubitorū longitudinē caulis à nobis uisus est) lœuis, potissimum in infima eius parte, deniq; tener, purpurascens, in medio cōcauus, geniculatus. Flores eiusdem qui summis caulis emerunt, Narcissi certam exprimunt effigie, quamvis minores sint, atque adeo teneriores. Vt hoc nomine cum Ruellio in grecis codicibus Dioscoridis *νωνα* pro *μικρα* legendum esse putem. Nisi quis existimet Phu Ponti, quod Dioscorides potissimum describit, fauentis cœli beneficio maiusculos habere flosculos. Prædicti etiā flores aceruatim coēentes in purpuram candicant. Radices quoq; in superiore parte minimi digiti crassitudinē obtinent, multasq; radiculos obliquas, Schenii, aut nigri Veratri modo sibi ipsi implicitas, subflauas, odoratas, Nardum, cum uirosa tamē gruitate, imitantes. Quum itaq; hæc omnes notæ, Valerianæ nostræ respondeant, mulitorumq; cōsensus nobis subscribat, & facultates eius quas illi recentiores tribuunt, planè cum ijs quæ Dioscorides Phu adscribit cōueniant, quid impedit cur non certo affirmemus Valerianam hanc uulgarem esse Phu Dioscoridis non uideo, præsertim cum manuscriptus etiam herbarius Phu esse Valerianā aperte doceat, ita ut mirari satis non queam cur aliquot docti uiri in Germania nostra diuersum astruere uoluerint.

LOCVS.

Nascitur in humectis locis, & prope aquas, hæcq; ad mirandā altitudinē surgit. Prouenit etiam in lucis & cæduis syluis, sed hec in tantam proceritatē non emergit.

TEMPS.

D Floret integræ æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccum esse in secundo ordine tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phu calefacit. Sicca pota urinā mouet. Potest idem & decoctum eius, Ad lateris dolorem prodest. Menses ducit, & antidotis miscetur.

EX GALENO.

Odorata quodammodo est huius herbæ radix, Nardo uiribus similis, sed tamen ad plurima infirmior. Vrinam plus mouet quam Indica aut Syriaca Nardus, similiter autem ut Celtica.

EX PLINIO.

Radix Phu datur potui trita, uel decocta ad strangulationes, uel pectoris dolores, uel laterum. Menses quoque cit. Bibitur cum uino.

APPENDIX.

Magni Phu radice hodie multi, magno cum errore, pro calamo aromatico utuntur, quod hoc in loco monere placuit.

DE PHACO CAP. CCCXXIX.

NOMINA.

Lens. ΑΚΟΣ, ἄφαντη Græcis, Lens & Lenticula Latinis dicitur. Officinis & herbariis latinum nomen retinuit. Germani *Linsen* appellant.

FORMA.

Lens racemosum legumen est, folijs Viciae, sed minoribus, floribus exiguis in candido purpurascens, silique paruis, molliter in latitudinē fusis, quibus tria aut quatuor grana, inter leguminæ minima, sunt.

LOCVS.

Prouenit passim in agris satum,

TEMPS.

TEMPS.

C Julio mense floret, & deinceps in siliquis grana profert.

TEMPERAMENTVM.

Lentes mediū tenent caliditatis & frigiditatis, desiccant tamē in secundo ordine.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Lens crebrò comesta, oculorū aciem hebetat. Aegrè cōcoquitur. Stomacho nocet, eumq; & intestina inflat. Aluum cum cortice suo comesta sistit. Præstat quę facillimè concoquitur, & nihil atrī in maceratione reddens. Vim habet adstrictoriā: quapropter aluū sistit, si detracto antea cortice accuratē coquat, primaq; aqua inter coquendū effundatur. Primū enim eius decoctū aluum soluit. Somnia tumultuosa & grauia facit. Neruis, pulmoni & capiti inutilis. Melius suo fungetur officio contra alui fluxiones, admixto illi cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut cortice punici māli, aut rosis siccis, aut mespilis, aut sorbis, aut pyris Thebanis, aut cotoneis mālis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post decoctionē abiçciuntur, aut rhois quę obsonijs inspargitur. Acetum autem cum eo diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Cōtra subuersiōnē stomachi triginta grana lentis suis corticibus denudata, deuorata prosunt. Decocta cum polenta, & illita, podagram lenit. Sinus cum melle glutinat. Crustas rumpit, & ulcera purgat. Decocta in aceto duritias & strumas discutit. Cum meliloto, aut cotoneo mālio, medetur inflammationibus oculorum & sedis, addito rosaceo. In maioribus sedis inflammationibus & sinū amplo cum malicorio aut siccis rosis, adiecto melle decocta. Contra nomas gangrænicas similiter utuntur, aut adiuncta maris aqua. Aduersus autem pustulas, herpetas, erysipelata, pernionesq; ut antea dictum est. Contra mammas grumosum lac continent, & lactis copia turgent, in aqua maris D cocta & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Lentes non ualenter adstringūt. Ipsum itaq; earum corpus desiccatur & sistit uentrem: cæterum decoctū irritat. Proinde etiam prior aqua abiçcit, ubi retentionis causa adhibent. Cortex eius uehementer adstringit, carnea substantia tenuiter, quę & crassi succi & terrestris est. Succus porrò Lentis adstringenti est cōtrarius. Quocirca si elixæ in aqua iuscum sale garo oleoq; conditum bibatur, aluum deñciet. At quod ex his decocta Lente ferculum apparatur, contrariam succo uim obtinet. Nam quę uentri obueniunt fluxiones desiccatur, os uentriculi, intestina, & totum deniq; uentrem corroborans. Quamobrem cœliacis & dysentericis accōmodatus est cibus. Lens uerò decorticata, ut illam adstringendi uehementiā, cumq; hac alia uidelicet omnia quæ cōsequuntur, amittit, ita alibilior quām integra illa efficitur, crassum prauumq; succū gignens, tardē cōmeans: alui tamen fluores haud desiccatur, uti ea quæ cortice non est spoliata. Iurē igitur qui modum in hoc edulio non seruant, elephantiasim quam uocant, & cancrum incurunt. Siquidem crassa siccaq; cibaria facile in melancholicos humores uertuntur. Quare ijs duntaxat quibus uitiosa est habitudo ob aquā in carne diffusam, Lens cibo utiliter præbetur, ceu aridis & squalentibus admodū damnoſe. Eandem ob causam uifum integrum & inculpatū hebetat, immoderatē exiccans. Ei uerò qui contrario modo se habet, humidiori uide licet, opitulatur. Menstruis purgationibus inepta est: crassum enim & tardifluum sanguinem facit. At muliebri appellato profluvio conuenientissima,

EX PLINIO.

Lens optima quæ facillimè coquuntur, eaq; quæ maximè aquam absorbet. Aiem quidem oculorū obtundit, & stomachū inflat: sed aluum sistit in cibo, magisq; discocta cœlesti aqua. Eadem soluit, minus percocita. Crustulas ulcerū rumpit, eaq; quæ intra os sunt, purgat & adstringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximeq; exulceratas & rimosas. Oculorū autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra sup.

A tra suppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ succus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad sedem, cum rosaceo aut cotoneo. In ijs quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecta. Ad id demum ne celeriter inarescat, adiiciunt & Betæ folia. Imponit & strumis panisq; uel maturis, uel matuscentibus, ex aceto decocta. Rimi ex aqua mulsa, & gangrenis cum punici tegmine. Item podagræ, cum polenta, & uuluis, & renibus, & pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter dissolutionē stomachi triginta grana Lentis deuorantur. In cholericis quoque & dysenteria, efficacior est in tribus aquis cocta, in quo usū melius semper eam torrere aut tundere, ut quam tenuissima detur, uel per se, uel cum cotoneo mālo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisq; omnibus, & felli, nec somno facilis. Ad pustulas utilis, igniq; sacro, & mammis, in aqua marina decocta: in aceto autem, duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polente modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta, aqua semicocta curat, postea trita, & per crībrum effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura.

EX SYMEONE SETHI.

Craſſi ſucci eſt, & auſteram uim atque qualitatem poſſidet. Si quis ergo in aqua coquat, & eam aquæ, oleo & ſapæ cum ſale miſceat, potionem faciet quæ uentrem subducat. Bis autem cocta, uentriculum & ad ipsum defluxus liftit. Inducit autem ſtomacho robur, & iuuenit, & uniueroſo uentri. Quapropter utilis eſt cibus cœliacis & dysentericis. Si uerò cortice ablato ſumatur, uehementiam adſtrigendi abſcit, magis uerò nutrit, cum tardi ſit transitus, & craſſi ſucci, non tamē adeò ſiccata, ut antea dixi. Qui uerò hoc edulio crebro utuntur, elephantiam contrahunt, & caneros, & duritias, & neruorum dolores, & melancholicos affectus. Aptus enim eſt craſſus & ſiccus ſanguis, ut fiat ſuccus melancholicus. Quibus igitur habitus quipiam malus aquosus in carne eſt, ijs ſolis utile eſt edulium, quemadmodū ſiccis & ſqualidis maximè noxiū. Similiter uifum ſalubriter ſe habentem nimium exicando hebetat, contrà uerò affectum iuuat. Neque etiam ad menstruas purgationes utilis eſt, eò quod craſſum & diſſicculter fluentem ſanguinem efficiat. Ad hæc Veneris appetentiam, ſemen exicando, extinguit; ideo caſtè uiuere uolentibus ad hoc maximè confert. Grauiā etiam ſomnia facit, eò quod ex ea melancholici ſucci in totum diſtribuantur corpus. Cum Mentha decocta, plurimū inflationis deponit. Nonnulli & Betam huius rei gratia eo quo decoquitur tempore iniiciunt. Lens uerò probè decocta & trita, ſi uulneribus ex iaculo aut telo facta imponatur, ſanguinis fluxum uehementer compescit. Paruæ uerò Lentis decoctum ſumptum, diſſicilem partum ſoluit. Auribus ex quibus puſemanat inſtillatum, ſuccurrit.

DE PHILYRA.

A

NOMINA.

I A Y P A Græcis, Tilia Latinis & officinis, Germanis **Linden** appellatur. Alia ab hac est arbor quæ Dioscoridi **Φιλυρία** uocatur. Quod non **Phillyrea alia à** animaduertentes uiri etiam nōnulli doctissimi, utrasq; arbores magno **Philyra.** errore confundunt, quod forma admodū discrepent, ut ex ijs quæ pau^{lo} pōst dicemus, & è Dioscoride & Theophrasto lib. iij. de plantarū historia, cap. x. inuicem collatis abundē constabit. Differunt itaq; inter se Philyra & Phillyrea, neque una utraq; uoce arbor significatur, sed diuersæ.

GENERA.

Tiliæ, Theophrasto loco iam citato autore, duo habentur genera, mas scilicet & foemina. Distantq; inter se tum materiæ, tum totius corporis forma, & quod altera fructifera, altera sterilis. Materies mari dura, flava, nodosior, spinosiorq; : foeminæ candidior: & cortex mari crassior, detractusq; inflexibilis propter duritiam est; foeminae candidior flexibiliorq; ex quo cunas faciunt; item foeminae odoratior. Et mas sterilis, nulloq; flore est; foemina, cuius tibi picturā damus, & florem & fructū gignit.

FORMA.

Folio est hederaceo, molliore, & in angulū acutiore rotundiore & prolixiore, & in orbem lente crispo atq; serrato: flore tantisperdum calyculo continet herbaceo, ubi emersit flauo: fructus magnitudine fabæ, similis acinis hederæ, in quo semē prætenuit quantū atriplicis, omnibus animantibus ingratū, cum foliorū pabulo maximē ducant, eorumq; mira dulcedine capiant. Nunc cum ijs confer ea quæ Dioscorides de Phillyrea tradit, & senties esse diuersissima. Nam quis unq; dixit Tiliam habere folia oleæ, & fructū ferre subdulcē ad similitudinē Lentisci, nigrū, uuarū more con-
B gestū: Philyræ enim seu Tiliæ folia sunt hederacea atq; serrata, adeoq; ab oleæ folijs dissidentia; fructū deniq; fert nō modò non subdulcē, sed qui à nullo mandi potest.

LOCVS.

Montes & ualles diligit Tilia, sed plus montibus gaudet aquosis.

TEMPS.

Floret Iunio mense.

TEMPERAMENTUM.

Calidā esse Tiliam, uel ex eo liquet quod frigidis cerebri malis, epilepsie & id genitus alijs mirificè conferat. Amaritudo etiam cum glutinositate quadā in ea reliquis qualitatib. præualere uidetur, si hanc degustes. Quare absterendi planè facultatē cum modica adstrictoria, perinde atq; Vlmus, cuius facultates illi Plinius, ut ex ijs quæ paulo pōst subiçiemus planum fiet, tribuit, habere euidentissimū est.

VIRSES. EX GALENO.

Vlmi folijs aliquando recens uulnus glutinauimus, confidentes adstringentem pariter & extergentē illis inesse facultatē. Cortex amplius etiam subamarus est & adstrictorius, itaq; cum aceto lepram sanat. Porro uiridis etiamnū & recens si uulneribus deligatur uice circunligetur, ea glutinare potest. Radices eandem uim obtinent: proinde & decocto earum quidā perfundūt fracturas quibus callo inducō opus est.

EX PLINIO.

Cortex interior Tiliæ lepras sedat, & folia ex aceto illita. Multi corticē cōmandu catum uulneribus utilissimū esse putant. Folia trita, aqua aspersa, pedū tumor. Humor quoq; è medulla castratæ arboris effluens, capillū reddit capitū illitus, defluentesq; continet. Humor deniq; cuti nitorē inducit, faciemq; gratiore prestat. Folia ad infantū ulcera in ore cōmanducata prosunt, decocta & pota, urinā ciunt & menses.

APPENDIX.

Quum Plinius ferè omnes facultates Vlmi etiā Tiliæ adscribat, ut ex eiusdē uerbis patet, ideo è Galeno quæ ille de Vlmo tradit produximus. Si uerò quispiā vires quæ à

c quæ à recentioribus Tiliæ tribuuntur, probè expendet, nihil ab ijs quæ ex Plinij & Galeni sententia retulimus differre comperiet. Nam maculas faciei abstergere scribunt Tiliam, si illa eius succo lauetur. Mederi etiam morbo comitiali bibitum eius liquorem stillatitū, oculis claritatem inducere, calculum sanare, tumores discutere ijdem docent. Quid multa: omnes facultates Vlmi obtinet Tilia, ideoq; uulneribus etiam recentibus succurrir, & alia quæ à Dioscoride & Galeno in Vlmi historia cōmemorantur, potest.

DE CHELIDONIO MAIOR E

C A P. C C C X X I.

N O M I N A.

*Chelidoniū unue
dictum.*

EΛΙΔΟΝΙΟΝ μέγα Græcis, Chelidoniu maius Latinis, officinis Chelidonia, Germanis Schelkraut/Schelwurtz/groß Schwal benkraut dicitur. Chelidonio autem, uel si mauis Hirundinarię, auis hirundo quæ Græcis χελιδών uocatur, nomen indidit, uel, ut autor est Plinius, quod hanc primum inuenit, & ea oculis pullorum in nido restituit uisum, ut quidam tradunt, etiam eritis, uel quod floret aduentu hirundinum, discessuq; commarcescit: id quod de minore uerē dicitur.

F O R M A.

Caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilem, adnata folijs plena habentem. Folia Ranunculo similia, teneriora tamen, & colore subcæsia, iuxtaq; singula folia florem Leucoio similem. Succus illi croceus, acris, mordax, cum aliqua amaritudine & odoris grauitate. Radix superne singularis, inferne autem plures. Fructus cornuti Papaueris instar tenuis, longus ueluti galeę conus, in quo exigua semina sunt, Papaueris semine maiora. Huius descriptionis notæ omnes Chelidonio nostro respondent. Siquidem fruticosa est herba, cubitali altitudine, caulinis lanuginosis, teneris, folio Ranunculi, magis anguloso, tenuiori, aduersa parte cæsio, auersa incano, flore luteo, Leucoio consimili, semine Papaueris, quod in corniculis seu siliquis longis exilibus clauditur. Vulnerata succum croceū emittit, gustum uellificantē. Radix in superiori parte una, in inferiore parte multis luteis fibris capillata.

L O C V S.

Nascitur in opacis & parietinis.

T E M P V S.

Chelidoniū hirundinum aduentu florem excitat, atque adeo toto deinceps uere & æstate floret, quibus etiam temporibus carpitur.

T E M P E R A M E N T U M.

Herba hæc tertij ordinis absoluti est in calefaciendo & desiccando.

V I R E S. EX D I O S C O R I D E.

Succus Chelidoni mixtus melli, & in æneo vase in carbonibus decoctus, contra oculorum caliginem prodest. Exprimitur autem succus ex folijs, radicibus & floribus incipiente æstate, siccaturq; in umbra & in pastillos conformatur. Radix cum Aniso & uino albo pota, regio morbo medet. Sanat herpetas cum uino illita. Dentium dolores commanducata sedat.

E X G A L E N O.

Chelidoniū admodum extergentis & calidæ facultatis est. Sed & succus eius ad acuendum uisum cōmodus est, utique in quibus crassum quiddam in pupilla colligitur discussione indigens. Vsi sunt quidam radice eius ad morbum regium à ie- coris obstructione proficiscentē, in uino albo eam potui exhibentes cum Aniso. Parī modo mansa, dentium doloribus confert.

E X P L I N I O.

865

CHELIDONIUM
MAJUS.

Schelfraut.

C

EX PLINIO.

Florentibus succus exprimit, & in aereo vase cum melle Attico leniter cinere fermenti decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. Utuntur & per se succo in collyrijs, quae Chelidonia appellantur ab ea. Eadem oculorum aciem adiuuat, si addita aqua foveantur. Succus eius cum melle culices, nubeculas, obscuritatemque discutit, cicatrices extenuat. Albugines etiam iumentorum.

DE CHELIDONIO MINORE

CAP. CCCXXXII.

NOMINA.

Scrofularia mis
nor cur dicta.

EΛΙΔΟΝΙΟΝ μικρὸν Græcis, Chelidoniū minus Latinis, officinis Scrofularia minor uocatur, quod strumosa radix multis granorum frumenti grumis uideat coaliuisse; uel quod strumis, quas imitatione græca Scrofulas uocant, medeatur. Germanis Feigwurzen oder Blatternkraut/ id est Ficariam, Pfaffenhödlin/ klein Schelwurz/ oder Schwalbenwurz/ oder Meyenkrant nominatur. Chelidonium autem hæc herba uocata est hauddubie, quod, ut Theophrastus lib. vii. cap. xiiij. hirundinū aduentu florem excitet.

FORMA.

DHerbula est à stolonibus pediculisue pendens, sine caule, folijs Hederæ figura, rotundioribus minoribusq; item teneris & aliquatenus pinguibus. Radices habet paruas multas, ex eodem callo prodeentes, tritici modo aceruatim congestas, quarum tres aut quatuor in longitudinem progrediuntur. Hæc Dioscoridis deliniatio prorsus herbæ illi quam Scrofulariam minorem uulgò nominant, conuenire uideatur. Nam hæc herbula est à pediculis pendens, uidua caule, folijs Hederæ, rotundioribus multò minoribusq; teneris & modicè pinguibus. Radices ostendit ex eodem callo prodeentes, paruas, complures in granoru tritici morem aceruatim collectas, quarum tres uel quatuor in longum protenduntur. Flos ei Ranunculi ut maiori, luteo colore nitens. His accedunt locus, tempora, uires, & alia quæ iam cōmemorabuntur, quæ singula Scrofulariæ minori adamussim quadrant, ut nemo hanc Chelidonium minus esse inficias ire sine magna impudentia possit.

LOCVS.

In palustribus, prope aquas, & in limitibus humidis, omnibusq; uliginosis tractibus ahortis passim gignitur.

TEMPVS.

Verno tempore, Martio mense, & præsertim hirundinū aduentu floret, nec longo post tempore marcescens euanscit, sic ut irrigui limites, qui largo foliorum florū stipatu pubescant, confessim ijs spoliati glabrescere conspiciantur.

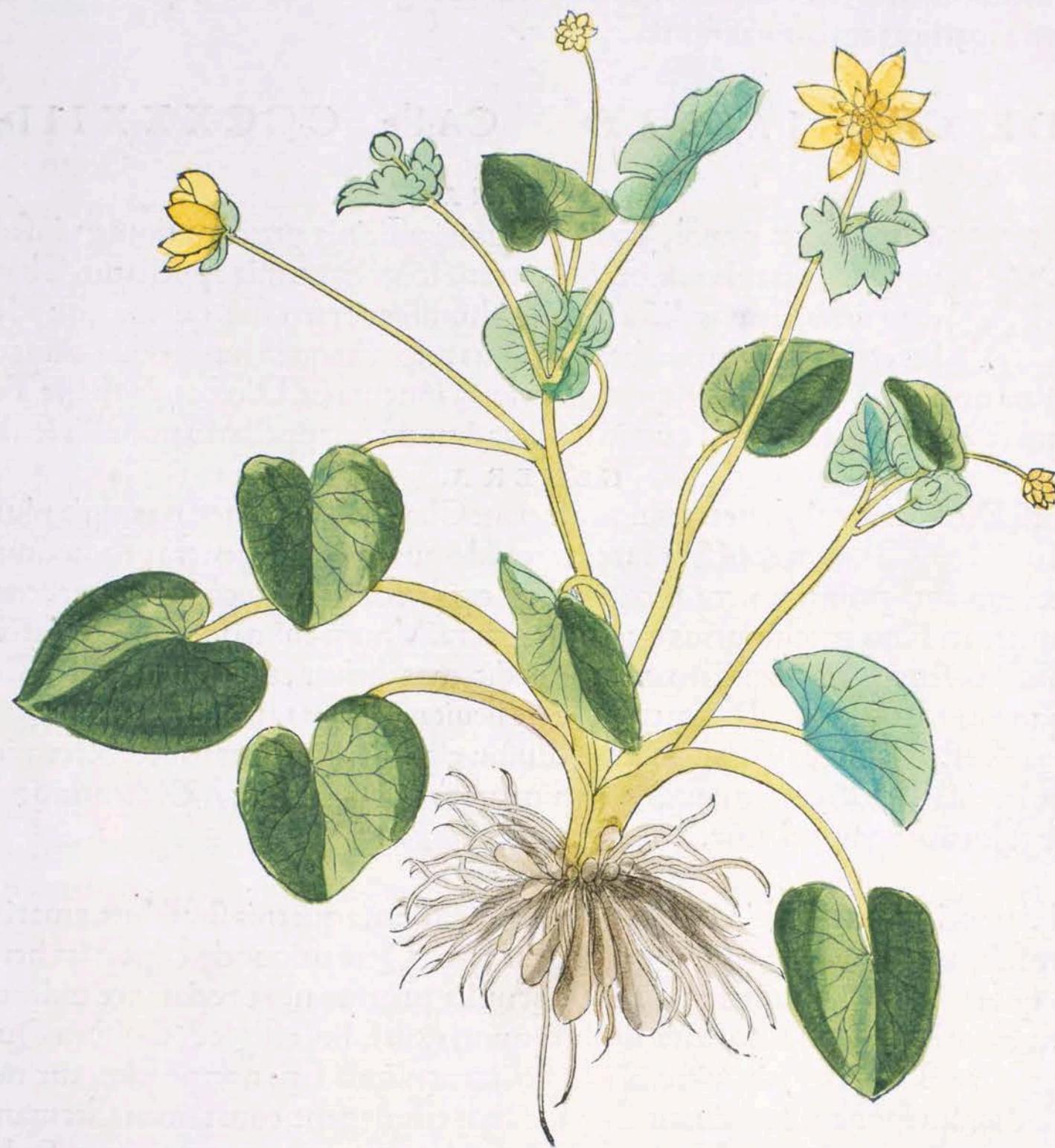
TEMPERAMENTVM.

Chelidoniū minus, Galeno teste, quarti ordinis absoluti est in calefaciendo & de siccando, ideoq; magnam præ se fert acrimoniam, gustum erodentem. Nostrum autem usque adeo acre non est, ut commanducando saepe nullam prorsus sentias acrimoniam, potissimum in eo quod humido in loco natum sit. In hoc autem quod locis siccis prouenit, senties & amaritudinem & acrimoniam, sensim tamen gustum erodentem.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Acrem uim habet, Anemones modo summam cutem exulcerantē. Scabiem & unguium lepras tollit. Ex radicibus expressus succus ad purgationem capitū addito melle naribus utiliter instillatur. Similiter decoctum eius cum melle gargariſſatum, caput strenuē purgat, & omnia pectoris uitia,

EX GALENO.

CHELIDONIUM
MINVS.

Feigwartenkraut.

ddd 2

C

EX GALENO.

Chelidoniū minus cum acrius sit maiore, illitum confestim cutem exulcerat, unguesq; scabros ejicit. Succus eius per nares purgat, utpote uehemēter acris existens.

APPENDIX.

Recentiores ea herba in exterendis sicubus mariscisue, & strumis, magna experientia utuntur, ut inde certe Scrofularia nominari, quemadmodū diximus, meruerit. Antiquus etiam ac manuscriptus herbarius, sub nomine tamē Pedis uituli, quo Aron nominatur, se à quodam qui expertus sit cognouisse scribit, quod hæc herba contra mariscas ac strumas mirificè prospicit.

DE CHAMAEDRY• CAP. CCCXXXIII•

NOMINA.

Serratula.
Chamædrys unde dicta.

ΑΜΑΙΔΡΥΣ græcè, Trifago latine, officinis græcum nomen insedit, uulgo Quercula minor, & à serratis folijs Serratula appellatur. Chamædrys uero Græcis dicta est, quasi humilis ac terrestris quercus, quod scilicet folia Quercus habeat, & huius respectu quasi humili reputat. Sunt qui

Serrata. Serrata nominatā ideo potent, quod ab ea serra inuenta sit. Dioscorides hanc Teucrium etiā, propterea quod Teucro similis admodū sit, appellari à nonnullis scribit.

GENERA.

Etsi Dioscorides alijq; ueteres unicā faciant Chamædryn, tamen nos, quia plures herbas ad eius formam ac picturā accedere uidemus, duo eius genera produximus. Quorum sanè primum uera Chamædrys existit, & germanicè Klein Bathengel nominatur. Illius autem rursus duo sunt genera. Vnum enim quod præ cæteris omnibus picturæ Dioscoridis maximè accedit, mas dicitur, alterum uero fœminat neque enim aliter nobis discriminē indicare licuit nisi sexus ratione. Alterum genus uulgaris est Chamædrys, quod iterum duūm est generum, mas scilicet & fœmina. Mas germanicè Erdtweir auch / fœmina uero Gamenderle / Blawmenderle / Vergiſ mein nit / appellatur.

FORMA.

Frutex dodratalis, folijs exiguis, forma & diuisuris quernis similibus, amarisq;, flore subpurpleo, exili, semine in calyculis atro. Quæ utique descriptio ita herbis illis quas pictas exhibemus respondet, ut nulla prorsus nota reclamare uideatur. Sunt enim herbæ palmum altæ ut plurimum, exili folio, effigie & diuisura Quercus, amaro, flore penè purpleo & exiguo, ita ut mirari satis non possum, cur non nulli alteram speciem genuinam Chamædryn esse negent, cum tamen Germanica etiam appellatio pulchrè ad antiquum atque adeo græcum nomen alludat. Sed in obiectionis solutio. stabit forsitan quispiam dicens, Chamædrys Dioscoridis palmum alta est, hæc tua mensuram hanc excedit. Fateor sanè, attamē non multum exuperat, quod si etiam plus exuperaret, non tamen hoc nomine alterius speciei herba putanda esset: necq; enim adeò statam atque certam mensuram herbis tribuit Dioscorides, ut quandoque ultra citraq; consistere non liceat: uerum cum alicui herbæ mensuram adscribit, id ea ratione facit, ut maiori parti indiuiduorū illius speciei quadrare existimet. In prioris itaque inopia, alterius usus esse potest.

LOCVS.

Nascitur asperis & petrosis locis, interdum etiam in montosis & campestribus solidis.

TEMPS.

Primum genus Junio & Julio mensibus floret. Alterum autem uere potissimum. Carpuntur semine prægnantia.

TEMPERA-

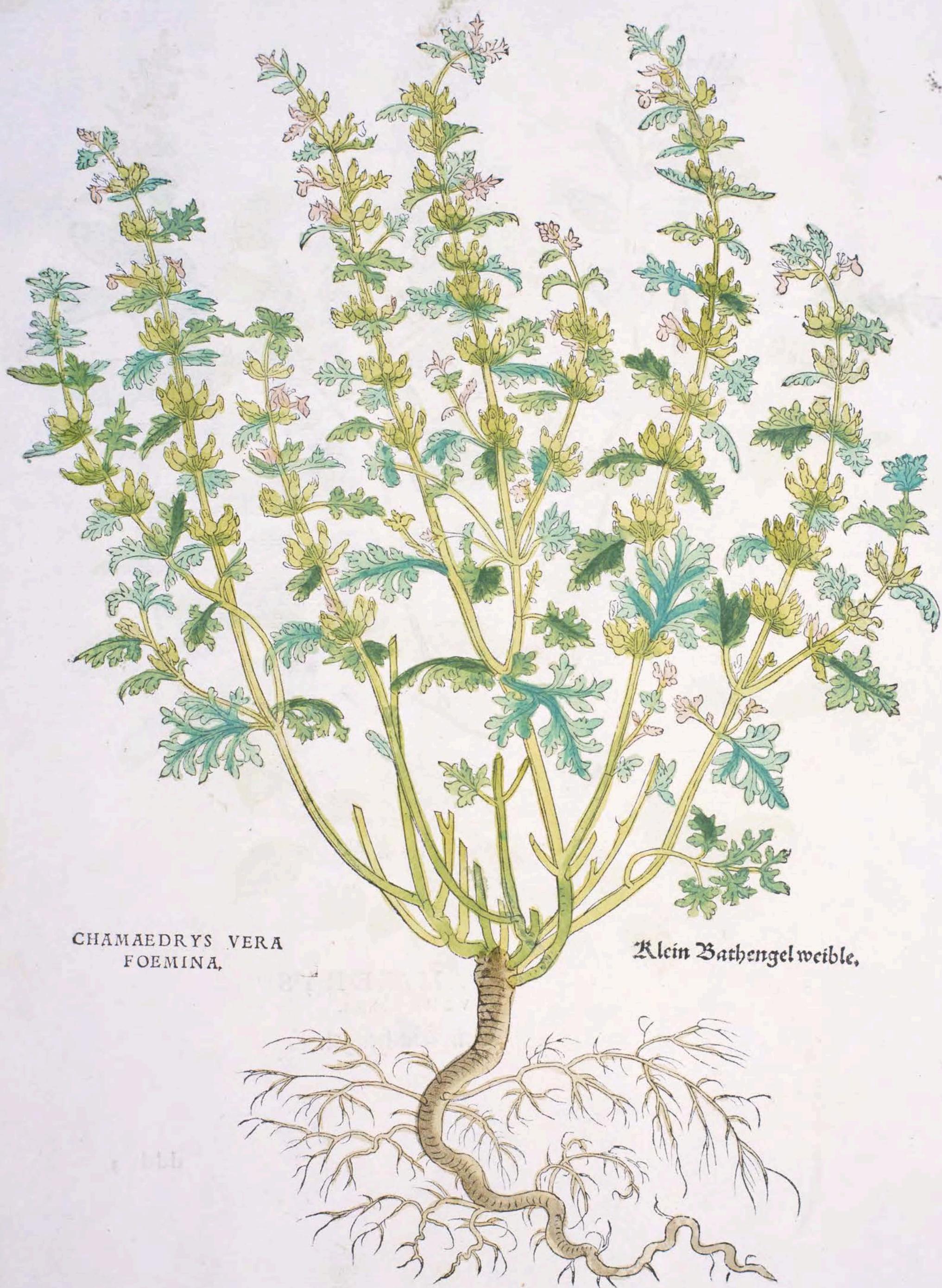

CHAMAEDRYS

VERA M.S.

Klein Bathengel.

ddd 3

CHAMAEDRYS VULGA-
RIS MAS.

Erdweinach.

872

CHAMAEDRYS VULGA-
RIS FOEMINA.

Gamenderle.

TEMPERAMENTVM.

A Ex tertio ordine calefacentiū & desiccantium facit Galenus, Germanicæ tamen minus calefacere & desiccare uidentur, utpote in regione frigidiore natæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Recens ac uiridis in aqua decocta & pota, conuulsis, tussientibus, lieni indurato, urinæ difficultatibus, hydropicis inter initia auxiliatur. Cit menses, fœtusq; extrahit. Lienem ex aceto pota minuit. Aduersus uenenata cum uino pota & illita efficax est. Trita ad predicta in pilulas conformatur. Cum melle uetera ulcera purgat. Cum oleo trita, inuncta & illita, oculorum caliginem discutit.

EX GALENO.

Chamædrys uincentem qualitatē amarā habet, & est quodammodo acris. Quo circa meritò lienem colliquat, urinam & menses mouet, crassitudinē humorum incidit, & uiscerum obstruktiones expurgat.

EX THEOPHRASTO.

Triflaginis folia ad rupta, uulneraç; in oleo trita ualent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoç; beneficū est. Folium ad albugines tritum in oleo prodest.

EX PLINIO.

Aduersus serpentium uenena potu illituç; efficacissima. Item stomacho, tussi uetu stæ, pituitæ in gula cohærenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus. Lienem consumit. Vrinā & menses cit, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminīs aquæ decoctis usque ad tertias. Sanat & uomicas, & forida ulcera cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitij. Foliorū succus cum oleo, caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur.

B

DE CHAMAE CYPARISSO.

CAP. CCCXXXIIII.

NOMINA.

ΑΜΑΙΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ Plinio dicta est, quasi pumila Cupressus. Apud Græcos, quod sciā, eius fruticis nulla fit mentio. Vulgo Cypressus, Germanis Cypres nominatur. Cypressus ab odore & forma foliorū eius, Cypressus unde dicta. dem nomenclaturæ arboris uocata est.

FORMA.

In arbusculiformam fruticat, folijs incanis, Abrotoni fœminæ modo scissis. Fibris in summo auri instar fulgentibus. Totus frutex odoratus est, Errat qui Chamæcyparis= mæpityn esse arbitrantur; neque enim ut illa humili serpit, sed altius à terra, ut pictura, non est Chamæcyparis= mæpitys.

LOCVS.

In hortis paſsim ac figulinis prouenit.

TEMPVS.

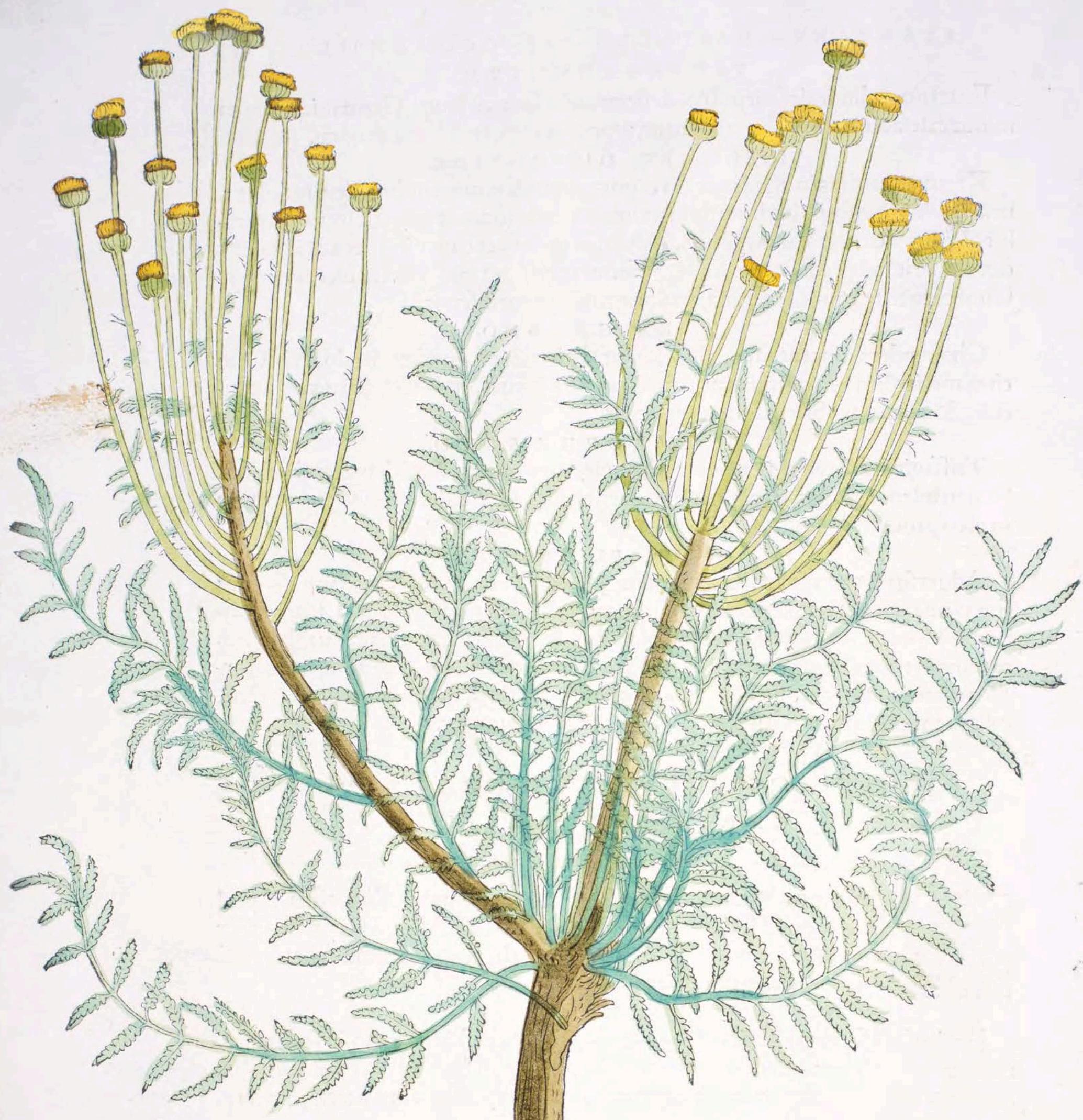
Æstate floret. Paucos autē frutices inuenies in quibus flores intueri liceat, quando per uniuersam uitam non nisi unum hunc, cuius picturam damus, fruticem in quo flores apparuerint, uiderim.

TEMPERAMENTVM.

Apparet in ea, sicut gustus testificatur, leuis quidem acrimonia, sed maior amaritudo, multoç; etiam plus acerbatis in tota planta. Resiccat itaque absq; insigni caliditate.

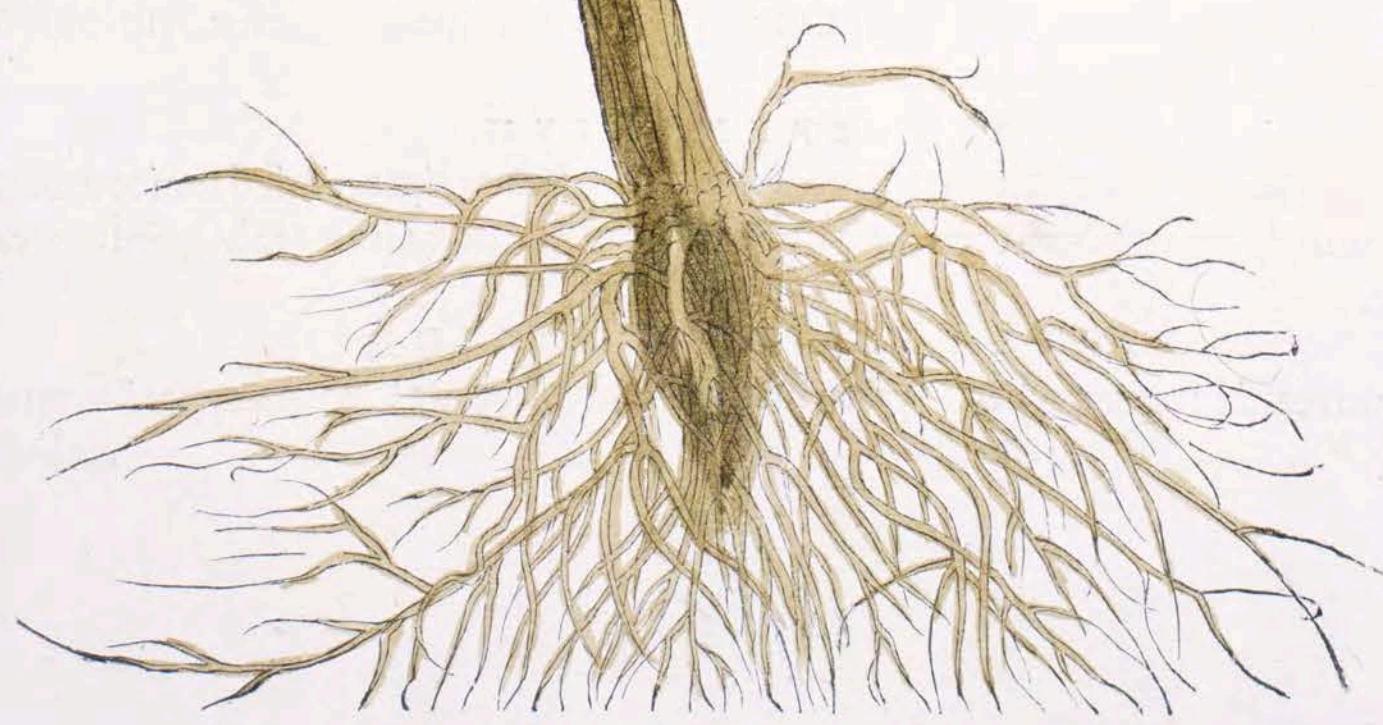
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quum easdem quas arbor Cyparissus qualitates habeat Chamæcyparissus, necesse est

CHAMAECYPARISSVS.

Cyp̄s.

A cesse est ut etiam facultates easdem obtineat. Arboris igitur hæ sunt uires. Adstringit & refrigerat. Folia eius cum passo & myrrha modica pota, uesicæ fluxionibus & urinæ difficultati medentur. Pilulæ tusæ, & cum uino potæ, contra sanguinis reiectionem, dysenterias, alui fluxiones, orthopnceam, tuſsimq; prosunt. Decoctum earum idem potest. Tusæ cum fico duritias emolliūt, & polypos in naribus sanant. Leprosos unguis cum aceto decoctæ & tritæ adiectis lupinis tollunt. Intestinorū ramices illitæ coērent. Folia idem possunt. Pilulæ cum coma suffitæ culices abigerre creduntur. Folia trita & illita uulnera glutinant, sanguinemq; supprimunt. Cum aceto autem trita, capillos tingunt. Illinitur per se aut cum polenta ad erysipelata, herpetas, carbunculos, & oculorum phlegmonas. Cerato mixta & imposita uenriculum firmant.

EX GALENO.

Cupressi folia, germina, pilulæ recentes & molles, magna ulcera in duris corporibus glutinant. Ex quo clarum est quod resiccandi uim habeat, absq; insigni acrimonia & caliditate. Tanta inest ei acrimonia caliditasq;, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati: nullam tamen mordicationē aut caliditatem in corporibus efficit. Proinde in alto latentes in flaccidis putrescentibusq; affectibus humiditates, sine molestia tutoq; depascitur, quum quæ calefaciunt & desiccant, eas quidem quæ contentæ sunt absumant, cæterum acrimonia & caliditate alias attrahant. Sic intestinorū ramice affectos iuuat: siquidem exiccat & robur addit corporibus præ humiditate laxis, utpote quum adstrictio in altum subeat, eò quod caliditas quæ illi admista est deducat, ad eam quidem mensuram perueniens, ut præire quidem ualeat, nondum tamen mordicare. Quidam ea utuntur ad carbunculos & herpetes polentæ miscentes, tanquam absumat citra calefactionem eos morbos efficientem humiditatem. Sunt qui ad erysipelata utantur, admista nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoso.

EX PLINIO.

Cupressi folia trita serpentum iictibus imponuntur, & capití cum polenta, si à sole doleat. Item ramici, qua de causa bibuntur. Testium quoque tumorum cum cera illinuntur. Capillū denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è uino Amino subacta, pedum ac neruorum dolores sedant. Pilulæ aduersus serpentium iictus bibuntur, aut si ejiciatur sanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoq; teneræ tusæ cum axungia & lomento prosunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponuntur. Exprimitur succus tusus cum semine, qui mixto oleo, caliginem oculorum aufert. Item uictoriati pondere in uino potus illitusq;, cum fico sicca pinguī, exemptis granis, uitia testium sanat, tumores discutit, & cum fermento strumas. Radix cum folijs trita potaq;, uesicæ & stranguriæ medetur, & contra phalangia. Ramenta pota menses ciunt, scorpionum iictibus aduersantur. Chamæcyparissos herba ex uino pota contra uenena serpentium omnium scorpionumq; pollet.

Chamæcyparissi
facultates.

DE CHAMAE-

CHAMAECISSOS

Gundelreb.

A

N O M I N A.

ΑΜΑΙΚΙΣΣΟΣ, ἡ γῆς σφαῖρα Græcis, Hedera terrestris, Terra corona *Hedera terres*
Latinis appellatur. Officinæ nomen Hederæ terrestris retinuerunt, *stis.*
Germanicè Gundelreb/corrupto sanè nomine uocatur, cum dicendū
esset Gundreb/hoc est, humili repens uiticula. Nominatur etiam Ger
manis Erdephew/ & Erdentrenglin. Chamæcissos uero dicta est, quod nunquā *Chamæcissos un*
non repat humili, folijs Hederæ similibus. Corona terræ, quod ramulos suos per ter
ram spargens, folioso ueluti serto eandem coronare uideatur, *de dicta.*
Corona terræ.

F O R M A.

Folia Hederæ similia habet, minora tamen & tenuiora. Ramulos dodrantales
multos, folijs plenos, à terra quinq; aut sex prodeentes. Flores Leucois similes, mi
nores tamen, & in gustu uehementer amaros. Radix illi est tenuis, alba, & inutilis.
Ex hac historia satis constat herbam hodie uocatam Hederam terrestrem, esse Dio
scoridis Chamæcissōn. Siquidem folijs Hederæ constat, minoribus tamen & te
nuioribus, ac in circuitu incisis. Legendū enim esse μηρότροπα, & non μηρότροπα, res *Dioscoridis locus*
ipsa docet: nam etsi folia Chamæcissi aliquatenus Hederæ similia sint, tamen rotun
diora, atque adeo minora etiam & tenuiora existunt. Et est hic lapsus ab in apud
Dioscoridem frequens, ut ex alijs etiam locis suprà notatis liquet. Ramulis etiam
dodrantalibus multis, foliosis, qui tamen antequam scindantur quinq; aut sex à ra
dice procedunt. Flores denique eius Leucois similes sunt, non quidem luteis, al
bis, aut purpureis, sed cœruleis: ita ut uehementer errent qui eius flores neque figu
ra neque colore floribus Chamæcissi, qui Leucois adsimilantur, esse similes pu
tant. Etsi enim colore neque albi, neque lutei sint, cœruleos tamen, qui color etiam
Leucoiorū est, esse constat. In gustu deniq; sicut etiam folia, amari sunt. Radix quo
que eius tenuis, & nullius prorsus usus est. His omnibus accedit, quod nomen etiā
pulchrè quadrat: necq; enim Græcis aliud sonat Chamæcissos, nisi humilem achi
mi repentem Hederam. Cæterum non esse Elatinen, præter alia multa quæ referre *Chamæcissos*
Hedera terrestris superuacaneum arbitror, sapor manifestè ostendit, qui in Hedera terrestri amarus *non est Elatine.*
& modicè acris est, atque adeo calorem præ se fert. Elatine uero refrigerat atque ad
stringit. Sic non esse Asclepiada, ut taceam quod Securidacæ simile semen non pro *Non est Ascle*
ferat, uel unus locus natalis satis monstrat. Asclepias enim in montibus, Hedera au
tem terrestris in decliviis locis & uallibus, ut germanicum nomen Gundtreb
abundè indicat, prouenire solet. Quæ autem herba sit Asclepias, suo loco dictum à
nobis est.

L O C V S.

Nascitur in cultis locis, iuxta etiam sepes & dumeta.

T E M P V S.

In Martio statim erumpit, & floret in magnam usq; æstatis partem.

T E M P E R A M E N T V M.

Amaritudo exiguaq; acrimonia foliorū & florū satis monstrant herbam hanc
calidam & siccā esse, ita ut hi qui frigidā esse statuunt, reprehensione non careant. *Error quorundā*
notatur.

V I R E S. E X D I O S C O R I D E.

Folia eius trioboli pondere in aquæ cyathis tribus, quadragenis aut quinque
nis diebus pota, ischiadicis prosunt. Morbum quoque regium in senos septenósue
dies similiter pota emendant atq; expurgant.

E X G A L E N O.

Chamæcissi flos quum sit admodum amarus, iecoris obstrunctiones soluit. Sunt
qui illum etiam ischiadicis exhibeant.

eee EX PLINIO.

C

EX PLINIO.

Chamæcission appellant Hederam non attollentē se à terra. Et hæc contusa in ui no acetabuli mensura lieni medetur. Eius folia bibunt ischiadici tribus obolis, in ui ni cyathis duobus septem diebus, admodum amara potionē.

APPENDIX.

Has omnes iam cōmemoratas facultates Hederæ terrestri recentiores tribuunt: neq; dubium est, quum sit admodū amara, quin easdem habeat, & alia etiam possit quæ illi adscribunt, ut euocare suppressos menses, urinam mouere, obtusum auditum remouere. Contra pestem etiam tradunt efficacem esse: id quod equites quoque sciunt: hi enim quoties fibula dicta pestis equum corripuerit, hac contra eandē herba magna efficacia utuntur.

DE CHRYSANTHEMO ▶ CAP. CCCXXXVI ▶

NOMINA.

Chrysanthemum
unde dictum.

PYΣΑΝΘΕΜΟΝ Græcis, Chrysanthemū Latinis, officinis inusitatum, Germanis Goldtblüm / Schmalzblüm / à pinguedine quæ contrito digitis flosculo appetit, & Dratblüm nominatur. Chrysanthemon uero à flosculis auri splendorem & colorem præ se ferentibus, dictum est.

FORMA.

Herba est tenera, fruticis tamen speciem obtinens, leues proferens caules, & multifida folia: luteos flores, uehementer splendentes, & oculi instar circulares. Ex qua sanè descriptione satis clarum est, herbam quam pictam damus, esse Chrysanthemon, quod illi omnes à Dioscoride traditæ notæ, nulla prorsus reclamante, conuentant. Quibus Democriti in Hydroscopico accedit testimonium, qui herbam hanc quæ Batrachio similis est, Chrysanthemon Græcis appellari scribit, folijsq; Apij esse, maioribus tamen, flore auri colore splendente. Addit deniq; ab Aquilegijs mirè celebratā esse, eò quod aquam subesse certum sit, ubi solet emicare. Quæ quidē singula herbe illi quam depictā exhibemus respondent. Nam ut cætera omittam, ubi hæc nascitur aquæ latices subesse non est dubium. Quidam perperam Wasserhaenfuss germanicè nominant; nam hoc nomine appellata herba, alia ab ea est, ut in capite de Batrachio docuimus. Nam cum hæc nostra acrimonia uacet, quanquam Batrachijs similis sit, tamen in numero illorum esse hoc nomine non potest.

LOCVS.

Nascitur prope urbes, in pratis humidis, & alijs locis aquosis.

TEMPVS.

Maio mense eius floribus prata & loca humida splendescunt.

TEMPERAMENTUM.

Eiusdem esse cum Buphthalmo temperamenti, & gustus & facultates declarant. Calidum itaque esse & siccum constat.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Eius flores cum cerato triti, steatomata discutere produntur. Regio morbo corruptis coloris bonitatem tempestiuè reddit, à balneo post longiorem in eo moram exitu pota.

EX PLINIO.

Vesicæ calculos Chrysanthemon ejicit.

DE CHAMAE-

CHRYSANTHEMUM

Schmalzblüm.

ccc 2

DE CHAMAELEONE ALB O►

C

C A P . C C C X X X V I I .

N O M I N A .

Carduus suarius.
Cardopatium.

Chamæleon unde dictus.

Suarius Carduus quare nominatus

A M A I A E Ω N λαθνός Græcis, Chamæleon albus, Carduus suarius & uarius Latinis, officinis & barbaris Cardopatium appellatur. Quod nomen hauddubie corruptū est, deductumq; à dictione Pancration, nam sic olim esse nominatū Chamæleonem Apuleius testatur: aut à Carduo uario, à qua dictione, u scilicet litera in p, & r in t mutata, in Cardopatiū facilis est lapsus. Germanis Überwurz eleganti allusione ad Carduum suarium, nuncupatur. Chamæleon autem à foliorū uarietate dici cœpit. Mutat enim cum terra colores, Plinio teste: hic niger, illuc uiridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atq; alijs coloribus uidetur. Suarius autem Carduus dictus est, quod sues si in polenta exhibeat, perimat. Ob quam etiam causam Überwurz Germanis nuncupatam puto.

F O R M A .

Folia habet Silybo aut Scolymo similia, asperiora autem, acutiora, nigroq; Chamæleone ualidiora. Caule uacat, uerum è medio spinam Echino marino, aut Cinarae similem erigit. Flores purpureos, ueluti capillos, qui in pappos euaneſcunt. Semen Cnico simile. Radice in pinguibus collibus crassam, in montosis uero graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graueolentē & dulcem. Plinius libro xxij, cap. xvij, breuius herbam hanc depingit, sic inquiens: Asperiora flora habet, serpit in terra Echini modo spinas erigens, radice dulci, odore grauissimo. Quæ certè notæ in uniuersum omnes, herbæ quæ hodie barbara & corrupta uoce Cardopatiū uocatur, adamussim respondent, ita ut nemo non esse Chamæleonem perficuē intelligat. Huc accedit quod facultates etiam eadem sint. Radix D enim Chamæleonis albi hausta, uenenis resistit. Radix etiam Cardopatiū ex recentiorum traditione, mirifice uenenis aduersari, & contra pestilentiam populatim saeuientem, ut paulò post dicemus, efficacissimū esse remediu dicitur. Quod si tamen rectiora quis protulerit, non grauabimur hic, ut in alijs quoq; mutare sententiā.

L O C V S .

In glabretis montium prouenit, & in syluis, ut hinc etiam syluaticus Carduus cognominatus sit.

T E M P V S .

Iulio & Augusto mensibus cum suis floribus effodi potest.

T E M P E R A M E N T V M .

Radix eius calefacit secundo ordine absoluto, desiccata autem tertio.

V I R E S . E X D I O S C O R I D E .

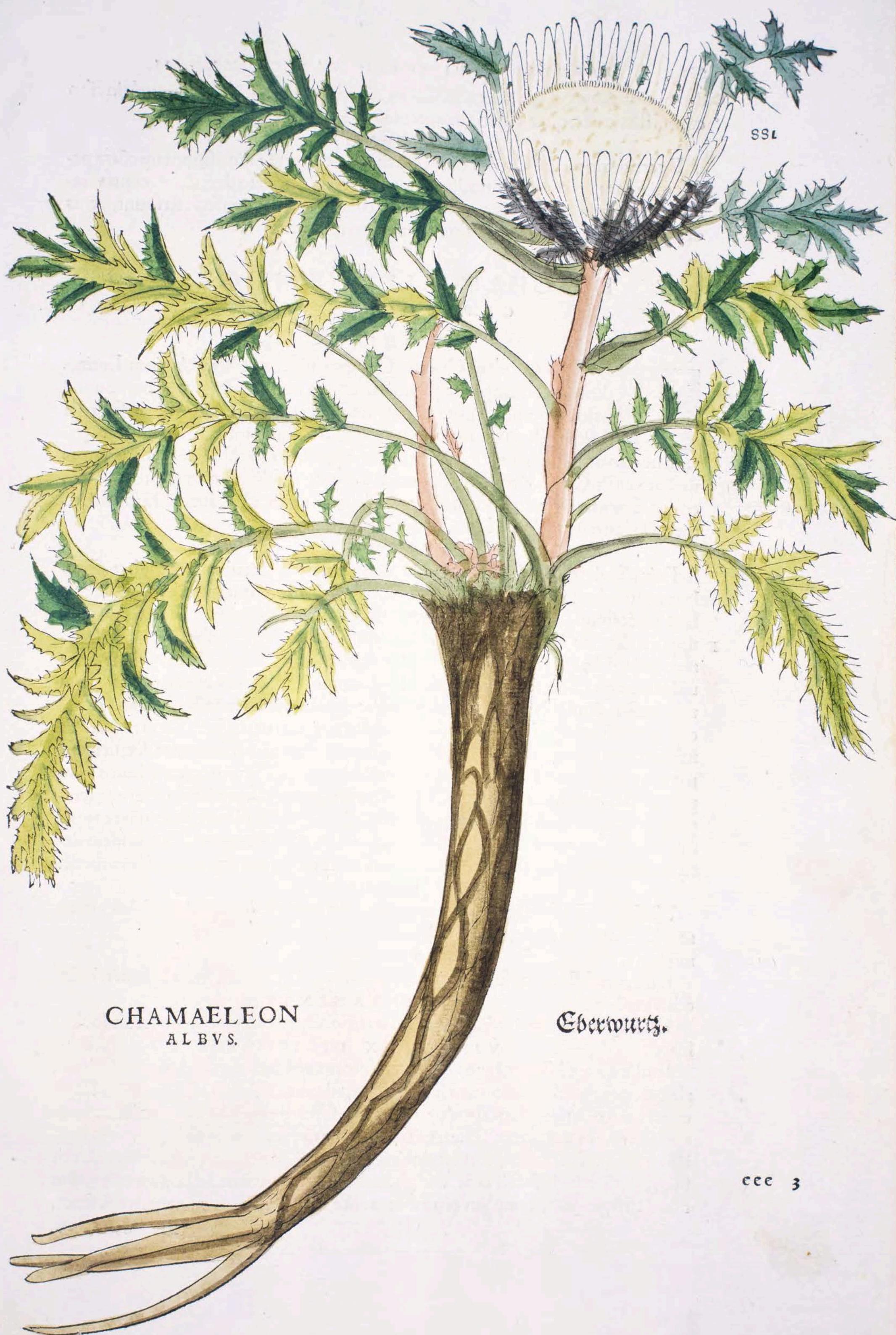
Radix pota acetabuli mensura, latos lumbricos pellit. Sumitur autem in uino austero, cum decocto Origani. Hydropicis cōmodè drachma in uino datur; etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum eius propinatur. Pro theriaca cum uino pota est. Occidit canes & sues. Mures item necat subacta cum polenta, authydrelæo madefacta.

E X G A L E N O .

Radix eius potui datur acetabuli mensura contra latos lumbricos cum uino austero. Exhibent etiam aqua inter cutem laborantibus.

E X P L I N I O .

Hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusdem in uino austero cum Origani scopis. Facit ad difficultatē urinæ. Hic succus occidit canes suesq; in polenta. Ad dita aqua & oleo contrahit in se mures & necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicem

C dicem eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentē, decoquuntq; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant.

APPENDIX.

Recentiores radicē Cardui suarū drachmæ pondere in uino sumptam cōtra pestilentiae contagia prodesse tradunt. Eandem etiam in aceto decoctam, contra scabiem, impetiginē, & omnes cutis feeditates curatu difficiles conferre scribunt, si eius decocto lauentur. Idem dentium etiam dolori succurrit.

DE CHAMAELEONE NIGRO.

CAP. CCCXXXVIII.

NOMINA.

Chamæleon niger cur dictus.

ΑΜΑΙΛΕΩΝ μέλας Græcis, Carduuus niger aut Vernilagium Latinis dicitur. Officinis hæc planta incognita existit. Germanis allusione ad latinam nomenclaturam schwartz Gartendistel uocari potest, quod scilicet in hortis tantum culta proueniat. Sunt qui eam à candore foliorum nominent welsch weiß Distel, sed prior appellatio ad discriminandas plantas melior existit. Chamæleon uero dictus est à uarietate foliorū, quæ pro terræ & locorū differentia, aut admodū uiridia, aut subalba, aut ccerulea, aut rubra intenuntur. Niger uero hauddubiè à radice appellari coepit.

FORMA.

Folij Scolymo similis est, minora tamen, tenuioraq; & rubentia ea habet. Caulem emitit digitali crassitudine, dodrantalem, subrubrū, qui in summo habet umbellam, & spinosos flores tenues, hyacinthi æmulos, uersicolores. Radicē crassam, D nigram, densam, & aliquando corrosam, quæ dissecta subflauescit, & cōmanducata mordet. Hæ quidem notæ quanquā plantę, cuius hic picturā damus, ferè omnes uideantur quadrare; caulem enim euehit dodrantalē, & altiorē etiam, digitū equan tem crassitudine, subrubrum, folia instar Scolymi, minora, subalba & leniter punicea, candidū ac hispidum florem, hyacinthina purpura uariatū, radicem nigram & subflauam: tamen cum non admodū linguam uellicet cōmanducata radix, fit ut nō parum an legitimus sit Chamæleon niger addubitem. Verū cum multi huius temporis uiri eruditī hanc plantam Chamæleonē nigrum esse credant, nolui hoc tempore ab ijs prorsus dissentire, atque adeo eandem quæ illi, plantæ huic indere appellationem uolui, maximē cum nullam aliam eidem cōuenire apud Dioscoridem descriptionem uideam, donec aliquid certius de ea nobis aut alijs compertum fuerit.

LOCVS.

Nusquam sua sponte in Germania prouenit, quare cultura indiget. Nascitur autem Chamæleon niger, Dioscoride autore, siccis, campestribus, cliuosisq; & maritis locis.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde in capitulis rotundis Augusto mense semen hispidum profert.

TEMPERAMENTUM.

Chamæleontis nigri radix sicca est in tertio ordine, calefacit uero in secundo absolu luto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix trita, additis exiguo atramento sutorio, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigere potest. Abstergit etiam impetigines, admixtis sulphure & bitumine. Decoctum eius collutione dentium dolorē mitigat. Cum pari pipere & cera oblita, dolentibus dentibus auxiliatur. Quinetiā fouentur ea dentes, quū decocta in aceto, & calens imposita fuerit. Scriptorio stylo dolēti denti calida admota, eum frangit. Cum sulphure decolorē ob solē faciē, & alphos emendat. Miscetur medicamentis eroden tibus. Phagedenas, ferinaq; ac tetra ulcera illita, ad mitiore habitū transferens sanat.

EX GALENO.

883

CHAMELEON
NIGER.

Schwarz Gartendistel.

eee 4

C

EX GALENO.

Radix quiddam letale obtinet, quamobrem eius foris usus ad scabies, impetigines, alphas, & in summa ad omnia quæ detersione postulant. Præterea emollientibus & discutientibus medicamentis miscetur, ac illita phagedænica ulcera sanat.

EX PLINIO.

Radice eius lichenes curantur, cum sulphure & bitumine unà coctis: cōmanducata uerò dentes mobiles, aut in aceto decocta. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant.

DE CHAMAEPI TY CAP. CCCXXXIX

NOMINA.

A M A I P I T Y Z Græcis, Aiuga siue Abiga, autore Plinio, Latinis dicitur. Inuenitur & Ibiga uocari, quod nomē Hermolao teste, ferè seruant hodie Illyrici. Hinc abiectis duabus literis i & g, Iba, & ab Aiuga abiectione literarum a & g, Iua manauit in uulgi nomenclationē. Officinę Iuam cognomento muschatam appellant, Germani ye lenger ye lieber. Cæterū Chamæ pitys dicta est, quasi humili & breuis, humicę depressa picea: nam eius folia piceam olent. Abiga uerò uocata propter abortus, quos, educendis ijs quæ in utero sunt, excitare solet.

C h a m e p i t y s u n-
d e d i c t a .
A b i g a q u a r e u-
c a t a .

GENERA.

P r i m a . Tria eius sunt genera. Vna folijs Sedi seu Aizoi, quam nos foeminā fecimus. Altera ramis anchoræ modo incuruis, quam nondum uidimus. Tertia mas dicitur etiam Dioscoridi. Harum discrimina è descriptionibus certius cognosces.

D

Prima, herba est per terram serpens, subcurua, folia minori Azioo similia habens, multò tamen tenuiora, pinguiora: hoc est, ut Serapion interpretatur, super se plus humiditatis tenacis habentia, & hirsuta, circa ramos frequentia, odore piceæ, flores exiguos, luteos aut candidos, radicem Cichorij. Altera cubitalibus est ramis anchoræ modo incuruis, tenuibus, coma supradictæ simili, flore candido, semine nigro. Olet autem & ipsa piceam. Tertia quæ mascula appellatur, herbula est foliolis tenuibus, candidis & hirsutis, caule aspero, candido, flosculis luteis, semine secus alas pusillo. Piceam & hæcolet.

LOCVS.

Sua sponte, quod sciam, in Germania non prouenit. Nunc tamen in hortis planari cœpit. Plinius tertiam in petris nasci tradit.

TEMPVS.

Floret Junio & Julio mensibus.

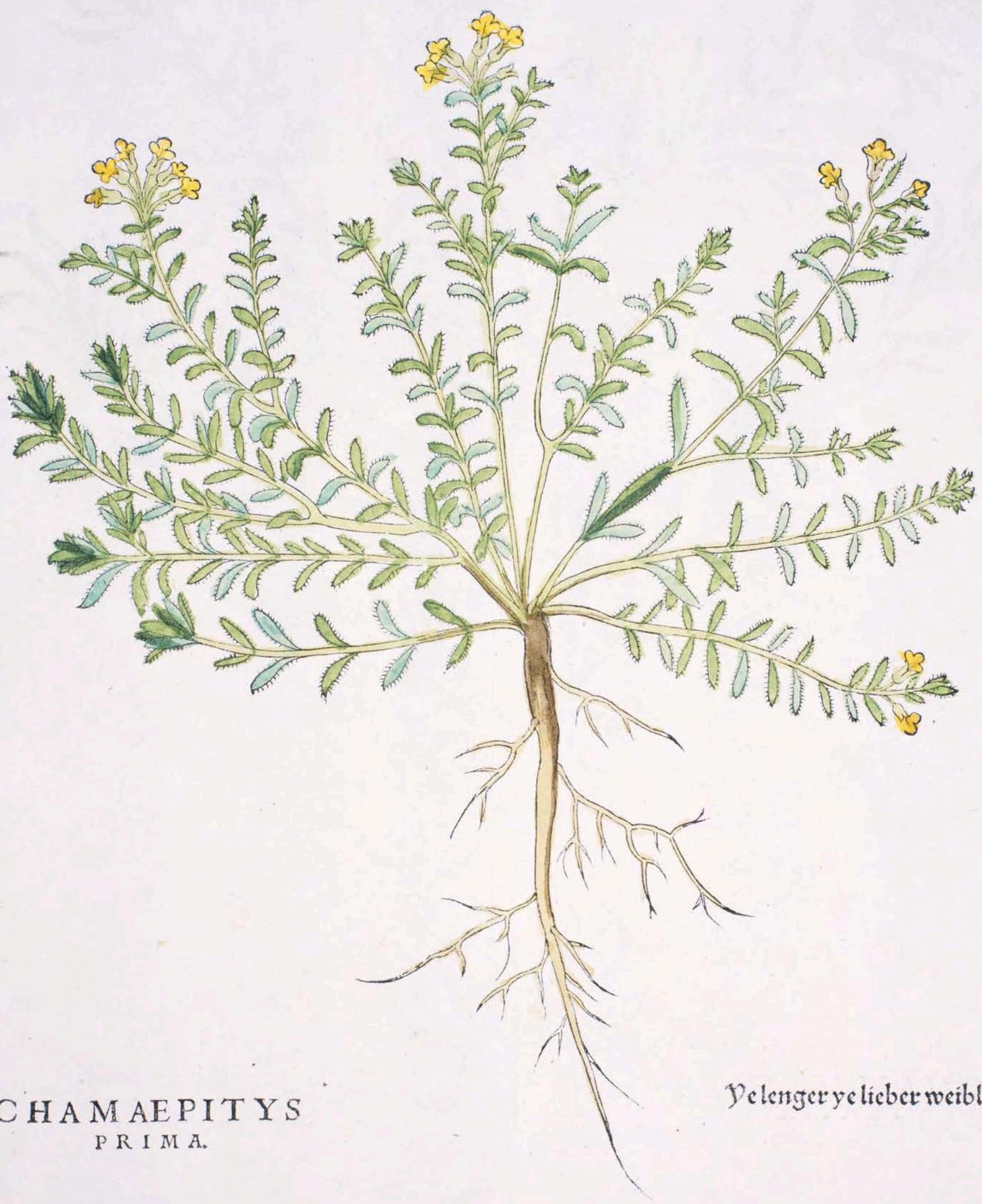
TEMPERAMENTVM.

Chamæpitys gustu quidem amaru saporem acri ualidiores obtinet. Est autem in calefaciendo secundi, in siccando uerò tertij ordinis.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Folia primæ septem diebus in uino pota, regio morbo medentur. Quadraginta uerò ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter iecinorosis, urinæ difficultatibus, & renum uitij. Pro sunt etiam torminosis. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atq; antidoto contra aconitum utuntur, bibentes decoctū. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti macerata. Trita & cum fico pro pilulis data aluum emollit. Excepta melle, squama æris, & resina, purgat. Apposita ex melle, ex utero dicit. Mammarū duritias discutit. Vulnera glutinat. Ulcera quæ serpunt,

cum

CHAMAEPI TYS
PRIMA.

Yelenger ye lieber weible.

CHAMAEPIYS
TERTIA.

Yelenger ye lieber mennle.

A cum melle illita cohibet. Secunda & tertia eandem uim obtinent, non tamen usque adeo efficacem.

EX GALENO.

Effectu expurgat Chamæpitys, abstergitque uiscera plus quam calfacit. Proinde regio morbo correptis, & omnino quibus facilè iecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urinæ mouendæ aptum est medicamen. Sunt qui etiam eam exhibent ischiadicis decoctâ in melicrato. Herba porrò ipsa uiridis magna uulnera conglutinat, & ulcerâ putrescentia sanat. Mamarum præterea durities discutit.

EX PLINIO.

Prosum aduersus scorpionū ictus. Item iecinori illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & uescicæ, decoctū earū cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decocta bibunt. Nouissima contra serpentes ualet cum melle. Sic & apposita uulnus purgat. Sanguinē densatum extrahit pota. Sudores facit, perunctis ea. Peculiariter renibus utilis est. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum fico aluum trahentes. Lumborū quoq; dolorē uictoriati pondere in uino finit, & tussim recentē. Mortuos factus ex aceto cocta pota, enjcre protinus dicitur.

APPENDIX.

Recentiores herbarij, & magna officinarū pars, aliam Chamæpityn ostendunt, *Officinam error.* folio Saluiæ rimoso, angustiore tamen, & ad radicē maiore, flore subcandido ac luteo, & semine nigro: quæ tamē legitima Chamæpitys non est, sed prima potius Sideritis, ut suo diximus loco, species. Desinant igitur subinde hac herba pro Chamæpity uera uti, ac illius loco has quarum nunc picturas damus usurpent. Erroris autem huius nulla alia fuit causa, quam quod Chamæpitys etiam ueteribus alio nomine dicta sit Sideritis. Hinc pleriq; decepti eam herbam quæ priuatim ac propriè sic nominatur, pro Chamepity usurpare cœperunt. Sideritis autē nulla alia de causa dicta est Chamæpitys, nisi quod illi uulnera glutinandi insit facultas.

DE PSYLLIO ▶ CAP. CCCXL ▶

NOMINA.

YANION græcè, herba Pulicaris latinè, nomen græcum in officinis retinet, germanicè **Psilienta** aut nominatur. Tam græcam autem quam latinam appellatione à pulice, cuius effigie semen eius *Psyllium unde refert*, sortita est herba. Vel, ut nonnullis uidetur, quia si uiridis in *dictum* domum feratur, generari in ea pulices prohibeat.

FORMA.

Psyllion folia Coronopo similia habet, hirsuta, longiora, ramos dodrantales. Totâ herba ad fœni graminisue formam accedit. Coma eius à medio caule incipit, capitula bina aut terna in summo contracta conuolutaue, in quibus semen pulicibus simile, nigrum durumq;

LOCVS.

In aruis & incultis nascitur. Nusquam tamen, quod sciam, in Germania nisi satum prouenit.

TEMPVS.

Flores tota ferè æstate ex capitulis eius, quæ spicæ formam obtinent, erumpentes dependent, canino capitî haud dissimiles, ut pictura abundè monstrat. Semen uero autumno profert.

TEMPERAMENTUM.

Semen eius ex secundo refrigerantium est ordine, in desiccando uero & humectando medium quodammodo & symmetrum, Cōmentum Mesues de substantia *Mesues cōmentum* eius interiore calida nihil moror.

VIRES.

888

PSYLLIVM

Psilienfrant.

A

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis Psyllio refrigeratoria. Cum rosaceo, aceto, aut aqua illitum articulorū doloribus, parotidibus, tuberculis, cedematis, luxatis, capitisq; doloribus prodest. Ente rocelis seu intestinorū ramicibus puerorum, & umbilicis prominentibus cum acetato illitum medetur. Oportet autem acetabuli mensura tusum in aquæ heminis duabus madere, & ubi aqua concreuerit illinire: egregie siquidem refrigerat: deiectum enim in feruentem aquam, calorem eius reprimit. Prodest erysipelatis. Perhibent si uiridis domum importetur, prohibere ne in ea pulices generentur. Tusa cum adipe, sordida & maligna ulcera expurgat. Succus eius cum melle ad aures fluxione tentatas, & uermiculosas conductit.

EX PLINIO.

Vis ei ad refrigerandū ingens. Semen in usu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura, sextario aquæ densat ac contrahit. Tunc terere ac crassitudinē illinere oportet cuicunq; dolori, & collectioni inflammationi q;. Tenasco in aqua cum radicibus decoctum medetur. Omnibus articulorū morbis salutare est huius semen madefactū in aqua, admixtis in heminam seminis duobus resinæ colophoniæ cochlearibus, thuris uno.

DE PSEUDONARDO CAP. CCCXLIP

NOMINA.

EYDΩΝΑΡΔΟΣ græcē & latine nominatur, quod scilicet non sit uera & genuina Nardus, cuius Dioscorides & alij ueteres meminerunt.

Pseudonardus
unde dicta.

B

GENERA.

Duūm cernitur generum. Alterum procerius est, & maiorem spirat odorem, nec minus quam Nardus placet. Hoc nos Pseudonardū marem diximus. Officinæ & uulgs herbariorum Spicam à spicatis floribus nominant, Germani spica. Spicanardi. Alterum amplitudine & odore minus, quod nos Pseudonardū fœminam appellauimus. Officinæ & herbarij recentiores Lauandulam uel Lauen. Lauandula, dulam, eò quod balneis & hominum lauacris expetatur, elotaq; omnia si permisceatur odoris commendet suavitatem, uocant, Germani ad hoc nomen alludentes Lauendel nuncupant.

FORMA.

Frutex est folio crassiore, carnosō, angusto, colore languido, in candidum uer gente, piloso, frequentibus spicis in aristas sparsis, flosculis in spica ferè coeruleis, in Lauendula autem purpureis.

LOCVS.

Gaudent apricis & petrosis, tanta suavitatis fragantia, ut omnes penē flores odo ris iucunditate uincant, qua dote uestibus inseruntur.

TEMPVS.

Vtraque perpetua coma exitu ueris canescit, Iunio & Julio mense spicatur, floribusq; prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat ordine secundo, tenuibusq; constat partibus, haud multum à natura Celticæ Nardi dissidens.

VIRES.

Antiquus manuscriptus herbarius easdem ferè facultates Pseudonardo, quas Celtica habet, tribuit, dum in hunc modum scribit: Stomachi dolorem frigidum, eiusdem inflationes, uteri dolores, lienis duritiem, iecinorisq; obstruktiones tollit.

fff Strangu-

891

Lauendel.

PSEUDONARDVS
FOEMINA.

fff 2

C Stranguria& difficultati urinæ auxiliatur. Capiti admota calefacit, eiusq; humidi-
tates exiccat. Hinc est quod recentiores tantisper eius usum in frigidis cerebri & ner-
uorum morbis, apoplexia, paralyssi, & similibus cōmendent.

*Sequentia duo capita, quoniam ab soluto fermè opere ad nos uenerunt, & idcirco suo loco re-
poni non potuere, tamen ne lector ijs fraudaretur, in calcem potius rejice-
re, quam omnino præterire, collibuit.*

DE DIGITALI ▶ CAP. CCCXLII ▶

N O M I N A.

Digitalis.

Vod appellatione tum græca tum latīna herba hæchodie destituta sit,
nulla alia de causa factum existimamus, quām quod ueteribus incogni-
ta fuerit. Nos pulchritudine eius illecti, *ανδρυμος* esse diutius non sumus
pensi. Appellauimus autem Digitalem, alludentes ad germanicam no-
menclaturam *Fingerhüt*, sic enim Germani hanc stirpem nominant, à florū si-
militudine, quæ digitale pulchrè referunt ac exprimunt. Hac appellatione utemur,
donec nos uel alijs meliorem inuenerint.

G E N E R A.

Digitalis pura. Duūm est generū. Vna enim purpureos obtinet flores, ideoq; Digitalem purpu-
ream appellauimus. Germanis brauner *Fingerhüt* dicitur. Altera luteos habet flo-
res, ob id Digitalis lutea dicta nobis est. Germanis geeler *Fingerhüt* nominatur.
In alijs per omnia similes sunt.

D

Herba est cubitalis, folijs latis & oblongis, Plantagini non dissimilibus, in extre-
mitatibus serratis, floribus à lateribus caulis ordine dependentib. digitalis formam
referentibus, purpureis aut luteis. Quibus decidentibus, semen in calycibus latum
& oblongum profert. Radix illi est exigua & capillata.

F O R M A.

Nascitur in montibus, umbrosis & saxosis locis.

T E M P V S.

Floret Iulio potissimū mense, atq; subinde cadentibus floribus semen producit.

T E M P E R A M E N T U M.

Impense amara est herba, perinde atq; Gentiana, ut hoc nomine calidā & siccā
esse euidentissimum sit.

V I R E S.

Hæcherba hauddubie quum opus est extenuatione, abstersione, purgatione,
& obstructionis liberatione, efficax admodū esse solet. Nam, ut testatur Galenus li-
bro iij. de simp. med. facul. cap. xvij. amari sapores abstergunt, expurgant, & quæ
in uenis est crassitatem incidunt. Quamobrē menses etiam quæ amara sunt mouere
possunt, & ex thorace & pulmone pus educere. Quid multa: potest hæc
herba ferè omnia quæ Gentiana, cuius uires suo in lo-
co inuenient studiosi.

D E O C I M A-

DIGITALIS
PURPUREA

Brauner Fingerhüt.

893

894

DIGITALIS
LVTEA.

Geeler Fingerhüt.

A

NOMINA.

KIMOEDES Græcis, Ocimastrum Latinis dicitur. Officinis inusitatum atque incognitum. Germanis wild Basilg appellatur. Ocimoïdes uero Græcis haud alia ratione dictum est, quam quod Ocimo, suis potissimum folijs simile sit. Ocimastrum autem Latini, quasi sylvestre Ocumum appellauerunt. Nam sic ipsum uocare uidetur lib. xx, cap. xij. Plinius.

Ocimoïdes cur
dictum.

Ocimastrum.
Sylvestre Oci-
mum.

FORMA.

Folia habet Ocimo similia, ramulos dodrantales, eosdemque hirsutos, siliquas Hyoscyamo persimiles, semine nigro plenas, Melanthio seu Nigellæ simili (legendū enim in Dioscoride εὐκότες, & non εὐνότες, ut habent aliqua exemplaria) Radix illi est gracilis & inutilis. Ex qua quidem delinatione omnibus palam fit, stirpem, cuius effigiem atque picturā damus, esse Ocimastrū: siquidē folia fert Ocimi, ramulos palmares & quadratos (quod Dioscorides omisit) hirsutos, flores purpureos (quos itidē Dioscorides nō explicauit) forma Ocimi floribus similes, seminis nigri, Melanthio similis, plenas ostendit. Radice etiā nititur tenui & superuacua. His omnibus etiam accedit odor, qui planè Ocimum referre uidetur: ita ut nemo dubitate debeat, quin hæc herba uerum sit Ocimastrū, potissimum cum illi Dioscoridis descriptio sic quadret, ut nulla prorsus nota reclamare uideatur.

LOCVS.

Nascitur arenosis in locis. Copiose autē iuxta Nirtingam ad Nicerum oppidulum prouenit, ubi idipsum primum uidi, ac reperi: alias, quod sciam, mihi nunquam uisum.

TEMPUS.

Floret in fine Septembri & Octobre mense, atque simul in siliquis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ocimastrum, maximè eius semen, est calidæ & siccæ temperaturæ, quod sapor etiam satis ostendit, qui cum modica adstrictione amarus est.

VIRSES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ocimastri in uino potum, medetur uiperarū & aliarum serpentium mortibus. Ischiadicis datur cum myrrha & pipere.

EX GALENO.

Ocimoïdes quidam philiterii cognominant. Radix superuacanea est. At semen tenuum partium, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est.

EX PLINIO.

Sylvestri Ocimo uis efficacior ad eadem omnia, quæ satiuo. Peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris contrahuntur. Vomicisque uuluæ, contraque bestiarū mortus radix in uino est efficacissima.

APPENDIX.

Vel sylvestre Pliniū Ocimū dittersum est ab Ocimastro, aut in uerbis eiusdem iam productis, error subest. Quum enim Ocimastri radix, Dioscoridis & Galeni testimonio, inutilis sit, non recte à Plinio dicitur quod eius radix in uino contra bestiarū morsus efficacissima sit: sed hoc potius, Dioscoride teste, semini tribuendum erit. Quare in Plinio legendū, contraque bestiarū morsus semen in uino est efficacissimum.

Quam sanælectionem Dioscoridis autoritas abundè confirmat, qui Ocimastri semen cum uino potum, contra uiperarum & aliorum reptilium ictus efficax esse tradit,

fff 4

PICTORES OPERIS,

Heinricus Füllmauer.

Albertus Weher.

SCVLPTOR
Vitus Rodolph. Speckle.

EMENDANDA IN COMMENTARIIS
de Stirpium historia.

Pag.4.uers.11.legendum,Hypochondrijs,iecinori &c. Ibid.uers.20.legendum,Eadem potest præstare cum sapa,aut lenticula. Pag.8.uers.11.Plin.lib.21.cap.21.marem quidem campestre &c.Ibid.uers.13.ciusdem nomenclaturæ:expungendum itaq;cōma post eiusdem. Ibid.uers.16.quod masculum appellamus. Pag.11.uers.19.Ex Macro. Pag.14.uers.39.lege,de Acoro uero affirmare. Pag.16.uers.40.tuberculafacultatem obtinet. Pag.28.uers.29.tenuis intestini dolores. Pag.29.uers.16.ramosum. Pag.37.uers.ult.acris,ut piper,admodum sit. Pag.43.uers.penult.axungia. Pag.54.uers.10.mollibus duntaxat spinis prædita. Pag.79.uers.22.Tænias,pro Tineas. Pag.86.uers.11.ab Aconis. Pag.93.uers.9.illita,aduersus. Pag.98.uers.8.si quis in uilla eam extruxerit. Pag.126.uers.27.destituitur. Pag.128.uers.34.lege,Cum polenta,& expunge dictionem Si. Pag.135.uers.46.Ieiuno. Pag.141.uers.26.aqueæ. Pag.148.iuxta picturam lege,
BELLIS MAIOR. Pag.210.uers.ult.dulcis est quodammodo. Pag.236.uers.35.utiq;maxime. Pag.263.iuxta picturam,ERVCA SYLVESTRIS. Pag.264.uers.19.Kunigundis. Pag.304.iuxta picturam, S A T V
REIA SEV THYMBRA SATIVA. Pag.326.uers.34.nitatur,adjiciendū,radice. Pag.328.uers.37.terrena substantia constat. Pag.344.uers.5.^{nōpis}enim Græcis &c. Pag.355.uers.28.tænias. Pag.363.uers.6. quæ in thoraces sunt educit. Pag.397.uers.37.crassisq;nōnullis. Pag.440.uers.28.abundat,que. Pag.450.uers.25.per integrum retinuit annum amittit &c. Pag.eadem, uers.38.Sed etiam ad deiſcienda. Pag.452.uers.1.ad secessum prouocat. Pag.472.uers.28.utrangle uero. Pag.510.uers.14.floreat. Pag.529.uers.13.aut cum lini,&c. Pag.672.uers.9.eslet discriminem.

